

ФИЛАТЕЛИСТА И ПЛАТЕЛИСТА

БЕЗ ФИЛАТЕЛИСТА СРБИЈЕ

• БРОЈ 170 •

• ЈУЛИ '77 •

**ФИЛАТЕЛИСТА
FILATELISTA
časopis CФC**

Adresa:

**Sremska 6/IV,
pošt. fah 702,
11001 Beograd**

Telefon:

(011)-638-751

Žiro račun kod SDK:
60806-6678-11966

Izdavački savet:

Bek Jovan

Veličković Jovan

Dr Đukanović

Dragoslav

Dr Marisavljević Jovan

Stojanović Dragomir

Tubinović Dejan

Ursake Konstantin

Redakcioni odbor:

Prim. dr Branislav

Novaković

Dilp. ing. Moco

Sumbulović

Dr Jovan Marisavljević

Dipl. ecc, Vojislav

Begović

Imre Vaci

Jovan Reljin, dipl.

pravnik

Glavni i odgovorni
urednik:

Reljin Jovan

Urednik i tehnički
urednik

Vaci Imre

Idejno rešenje korica:
akad. slikar **Dušan
Lučić**

štampa:

Graf. pred. »Prosveta«,
Beograd,
Đure Đakovića br. 21

**ZA ČLANOVE SAVEZA FILATELISTA
SRBIJE, ČASOPIS JE BESPLATAN
ZA OSTALE PRIMERAK 8.— DINARA**

**PRETPLATU NA ČASOPIS MOŽETE
UPLATITI OPŠTOM UPLATNICOM
NA ADRESU:**

SAVEZ FILATELISTA SRBIJE

ŽIRO RAČUN 60806-6678-11966

SA NAZNAKOM „ZA ČASOPIS“

GODIŠNJA PRETPLATA JE 60.- DINARA

Izlazi najmanje dvomesečno ● Godišnja pretplata za Jugoslaviju 60.— dinara, za inostranstvo 120.— dinara (za avionsku poštu + 10 din. za Evropu i + 30 dinara za ostale zemlje) ● Mali oglasi do 20 reči din. 40.—, svaka dalja reč 1 dinar. ● Uokvireni oglasi:

1/1 strana — 1000.— 1/2 strane — 500.—

1/4 strane — 250.— 1/8 strane — 150.—

1/16 strane — 100.—

* * *

Published bimonthly by Union of Philatelists of Serbia ● Annual subscription US \$ 6.75 (for air mail + 1.—\$ Europe, + 3.—\$ other countries) ● Little advertisement: first 20 words US \$ 2.25, each additional word US \$ 0.07 ● Framed advertisement:

1/1 p — \$ 50; 1/2 p — \$ 25; 1/4 — \$ 15;

1/8 p — \$ 9; 1/16 p — \$ 6.

Discount 25% for four repetitions, 33% for six repetitions ● We do not accept mint or used samp. IRC accepted at the base: 1 IRC = 0.20 US \$.

Our bank account: 320020-02587, Beogradska banka —
I osnovna, Beograd

Rukopisi se ne vraćaju. Marke poslate radi kliširanja vraćamo u preporučenom pismu ili po dogovoru. Preštampavanje dozvoljeno, uz navođenje izvora i autora, ukoliko drugačije nije navedeno.

Unless otherwise stated, all items may be reprinted, provided that the proper information is given of source and author.

Po mišljenju Republičkog sekretarijata za kulturu SR. Srbije br. 413/380-73-02 od 16. maja 1973. godine oslobođen poreza na promet.

ФИЛАТЕЛИСТА FILATELISTA

ЧАСОПИС САВЕЗА ФИЛАТЕЛИСТА СРБИЈЕ

Јули — Август 1977. • Juli — August 1977.

ГОДИНА
XXVIII
БРОЈ 170

OD SKICE DO GOTOVE MARKE

Živorad Ćosić

Pojava prve poštanske marke u Engleskoj 1840. godine, postavila je pred štamparske stručnjake niz problema koje je trebalo rešavati, kako bi ona što uspešnije odgovorila svojoj nameni. Od tada pa do današnjih dana izrada maraka imala je veoma zanimljiv razvojni put, pa se može reći da je dostigla takav nivo da pretstavlja vrhunski domet u proizvodnji grafičke industrije i to kako u pogledu produktivnosti, tako i u pogledu visokog, skoro umetničkog kvaliteta.

Argentinska pošta izdala je povodom jedne filatelističke izložbe seriju od četiri marke na kojima su prikazane osnovne faze izrade poštanskih maraka. Na prvoj se vidi izrada nacрта za marku, na drugoj graviranje, na trećoj vađenje probnih otisaka i na četvrtoj kontrola prilikom štampe.

Ovim napisom pokušaćemo da u kratkom i popularnom izlaganju uputimo filateliste u način štampanja poštanskih maraka.

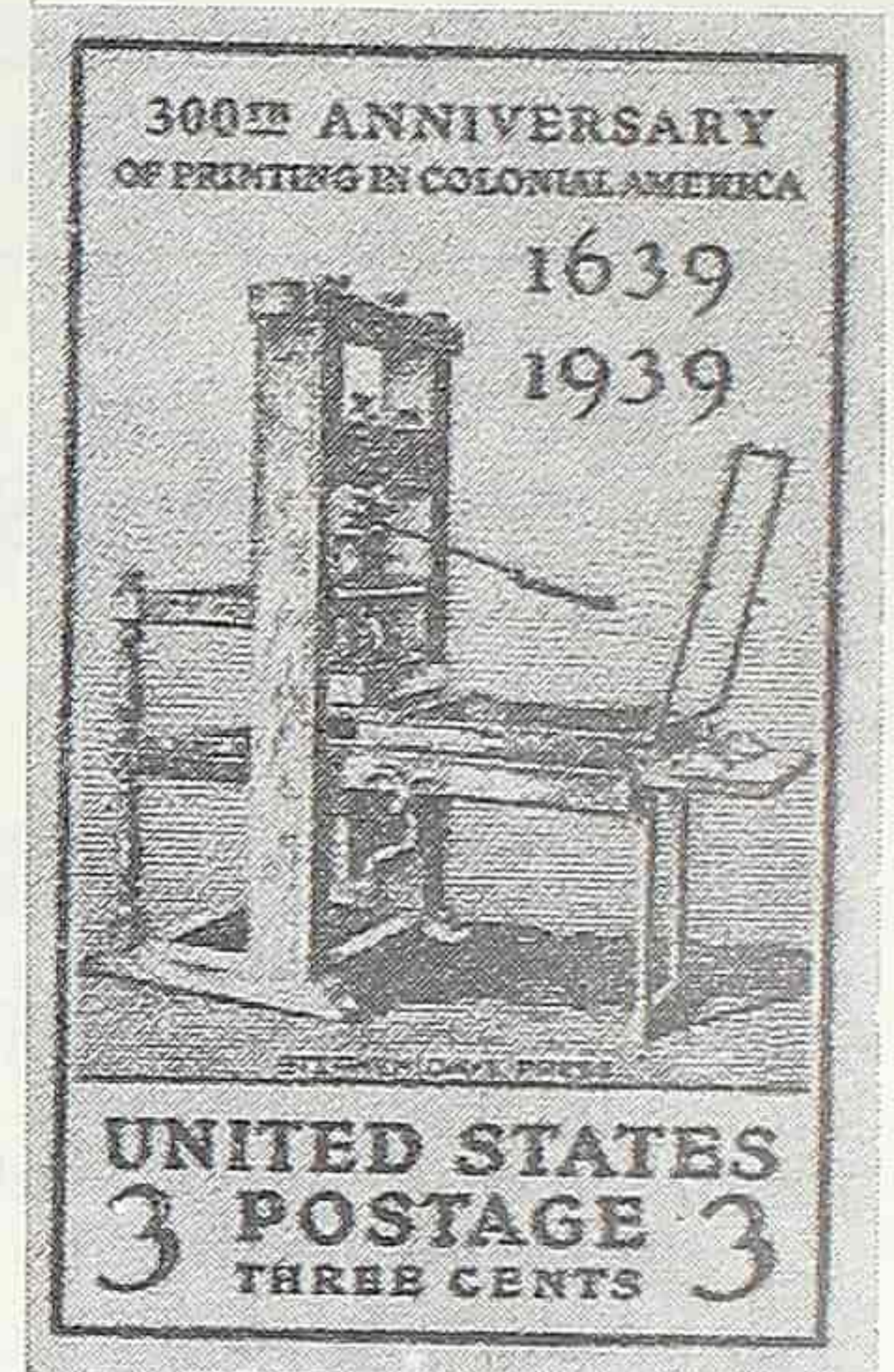
Kao što nam pomenuta serija prikazuje, za izradu maraka potreban je original koji će se reprodukovati. Najpre se izrade nekoliko idejnih skica između kojih se odabira najbolje idejno rešenje. Dobro idejno rešenje treba da nam omogućí da već na prvi pogled uočimo povod izdavanja određene marke. Ovo naročito važi za prigodna izdanja, mada se danas i za redovna izdanja ulaže trud da se nađu što bolja idejna rešenja. Za marke izdanja Ujedinjenih nacija može se reći da imaju idejna rešenja najvišeg kvaliteta. Među našim markama ima dosta izdanja odličnog idejnog rešenja, kao što su marke obe šahovske olimpijade, vazduhoplovni slet, esperanto, kosmos, brodovi i druga kvalitetna izdanja.

Kada se usvoji idejno rešenje pristupa se izradi originala koji će se reprodukovati. Umetnik koji priprema original mora pre nego što otpočne sa izradom da zna kojom će se tehnikom marka štampati, jer original mora biti tako urađen da se može verno reprodukovati bez većih teškoća.

Prilikom štampanja maraka koriste se tehnike štampanja koje se koriste i za druge štampane stvari i one se u osnovi dele na visoku, ravnu i duboku

štampanju. Ova podjela je učinjena prema tome na kakvom se visinskom nivou nalaze štampajuće površine u odnosu na neštampajuće prilikom otisaka boje na hartiju.

Visoka štampa je najstarija i još uvek preovlađujuća, mada se poštanske marke u ovoj tehnici štampe skoro više i ne rade. Najveća zasluga za pronalazak i razvoj visoke štampe pripisuje se Johanu Gutenbergu, iz Majnca (Nemačka), koji je došao na ideju da lije pojedinačna slova koja se posle štampanja mogu ponovo da slažu i koriste. Uz to je konstruisao i ručnu presu za otiskivanje sloga,

koju možemo da vidimo na markama koje su izdale mnoge zemlje (Austrija 1964, USA 1939, Finska 1942, Holandija 1966. i dr.). Gutenberg se takođe nalazi na mnogim poštanskim markama ne samo Nemačke nego i drugih zemalja. Naša pošta je izdala jednu marku 1940. godine povodom 500-godišnjice pronalaska štampe na kojoj se nalazi Obod (na desnoj obali Rijeke Crnojevića) u kojem se nalazila prva štamparija na teritoriji Jugoslavije 1493. godine, skoro iste godine kada je

svet saznao za Kolumbovo otkriće Amerike. Mnoge zemlje su izdale marke u spomen svojih prvih štampara (SSSR Fedotov 1933, Bugarska Karastojanov 1940, Belgija Planten 1942. i 1944. i dr.), pa bi bilo dobro da i naša pošta posveti jednu marku našem prvom štamparu Makariju.

Na markama su obeleženi i značajni pronalasci i njihovi tvorci koji su unapredili štamparstvo. Tako je SR Nemačka 1968. godine izdala marku na kojoj se nalazi prva štamparska mašina koju je 150 godina ranije konstruisao Fridrih Kenig, a 1954. godine izdala je marku sa likom Otmara Mergentalera sa slovoslagaćom mašinom tipa linotip, koju je on konstruisao. Zanimljivo je da ova oba Nemca nisu mogla da ostvare svoje epohalne pronalaskeske u svojoj zemlji, već je

Kenig to učinio u Engleskoj a Mergentaler u Sjedinjenim Američkim Državama. Dodajmo ovome i pronalazak fotografije, koja je omogućila grafičkoj industriji da dostigne današnji visoki kvalitet ilustracija. Na jednoj francuskoj marki koja je izdata 1939. godine nalaze se likovi Niepsa i Dagera, kojima je Francuska akademija priznala pronalazak fotografije. Međutim, trebalo je da prođe još blizu pedeset godina da bi se fotografija mogla i reprodukovati. Zahvalnost za ovo dugujemo Georgu Majzenbahu koji je 1882. godine pronašao raster o kojem će nešto više reći biti u daljem izlaganju.

Marke u visokoj štampi štampaju se klišeima koja delimo na fototipska (štrih) i autotipska. Fototipska klišeja izrađuju se bez rastera a autotipska pomoću rastera. Da bi se shvatila uloga rastera, najbolje je pogledati neku fotografiju koja je otštampana u novinama, na kojoj će se slobodnim okom videti da je ta fotografija sastavljena iz velikog broja tačkica koje se razlikuju po veličini. To je postignuto na taj način što je prilikom snimanja originalne fotografije za izradu klišeja stavljen raster, staklo koje ima u sebi mrežicu vertikalnih i horizontalnih linija sa zadatkom da podeli fotografiju na mnoštvo većih i manjih tačkica. Tako dobiven film stavlja se na cinkanu ploču koja je prevučena tankim slojem koji je osetljiv na svetlost. Kada se propusti jaka svetlost kroz film, doći će do očvršćavanja sloja (emulzije) na osvetljenim delovima, dok će neosvetljeni delovi da se uklone sa cinkane ploče. Očvršli delovi će kasnije biti

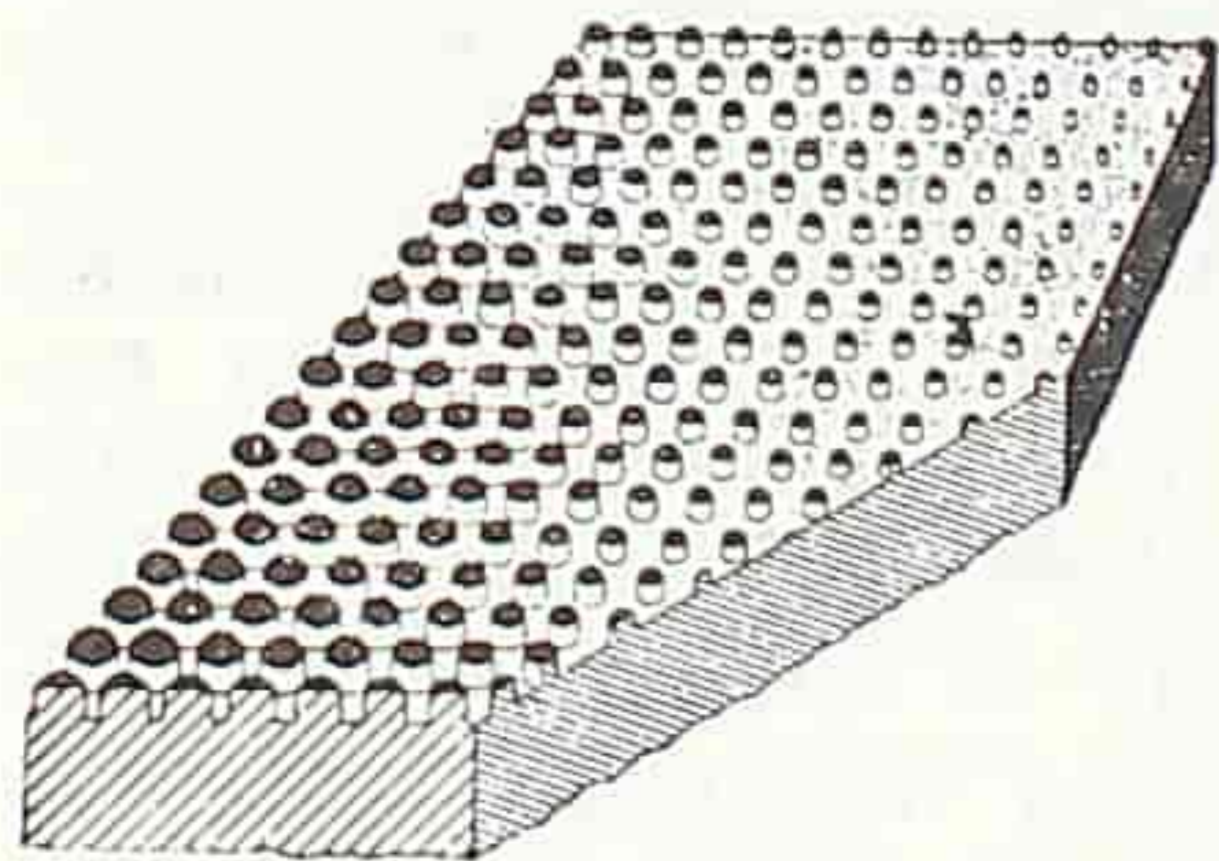
zaštićeni od uticaja kiseline u koju se stavlja kliše, pa će kiselina nagrizati samo one delove koji nisu zaštićeni. Tako se dobija kliše na kojem se nalazi mnoštvo uzvišenih tačkica većih i manjih površina. Kada preko klišea pređe valjak sa bojom, on će premazati uzvišene delove na klišeu, pa kada tako premazano kliše otisnemo na hartiju, ostaće otisak samo tih uzvišenih delova. Tamo gde su površine tačkica manje na otisku će se videti svetlije površine, dok će tačkice sa većom površinom stvarati tamnije površine, pa se tako dobija jedna polutonska celina. Kao jednostavan primer možemo uzeti pečat, jer i kod pečata kada ga pritisnemo na jastuče sa bojom, boja će premazati samo uzvišene delove pečata koji će ostaviti otisak kada ga stavimo na hartiju. Rasteri se razlikuju po broju linija na jednom kvadratnom santimetru a vrste rastera određujemo imajući u vidu kvalitet hartije na kojoj će se štampanje obaviti. Tako se za novinsku hartiju uzima raster oko 30 linija, što znači da će na jednom kvadratnom santimetru biti 900 tačkica. Za štampanje maraka, naročito ako se štampa vrši na kvalitetnim krednim hartijama, klišea se rade sa rasterom od oko 80 linija, t.j. oko 6.400 tačkica na jednom kvadratnom santimetru, i zato se ne treba čuditi što se na ovakvim markama bez neke jače lupe ne može uočiti podela slike na tačkice.

Kada se marka štampa u više boja, onda se izrađuju klišea za svaku boju posebno. Prilikom snimanja koriste se odgovarajući filteri koji omogućavaju da se na film izdvoji ona boja koja želi da se snimi. Obično se višebojna marka štampa u četiri boje: žutom, crvenom, plavom i crnom. Na otisku će se videti daleko veći spektar boja, jer se štampanjem jedne boje preko druge dobijaju nove boje. Mešanjem plave i žute boje dobijamo zelenu boju, žute i crvene naranđastu, plave i crvene ljubičastu itd. Visoku štampu poznajemo i po tome što klišea i slova prilikom štampe vrše izvesan pritisak na hartiju što se može uočiti naročito na ivicama.

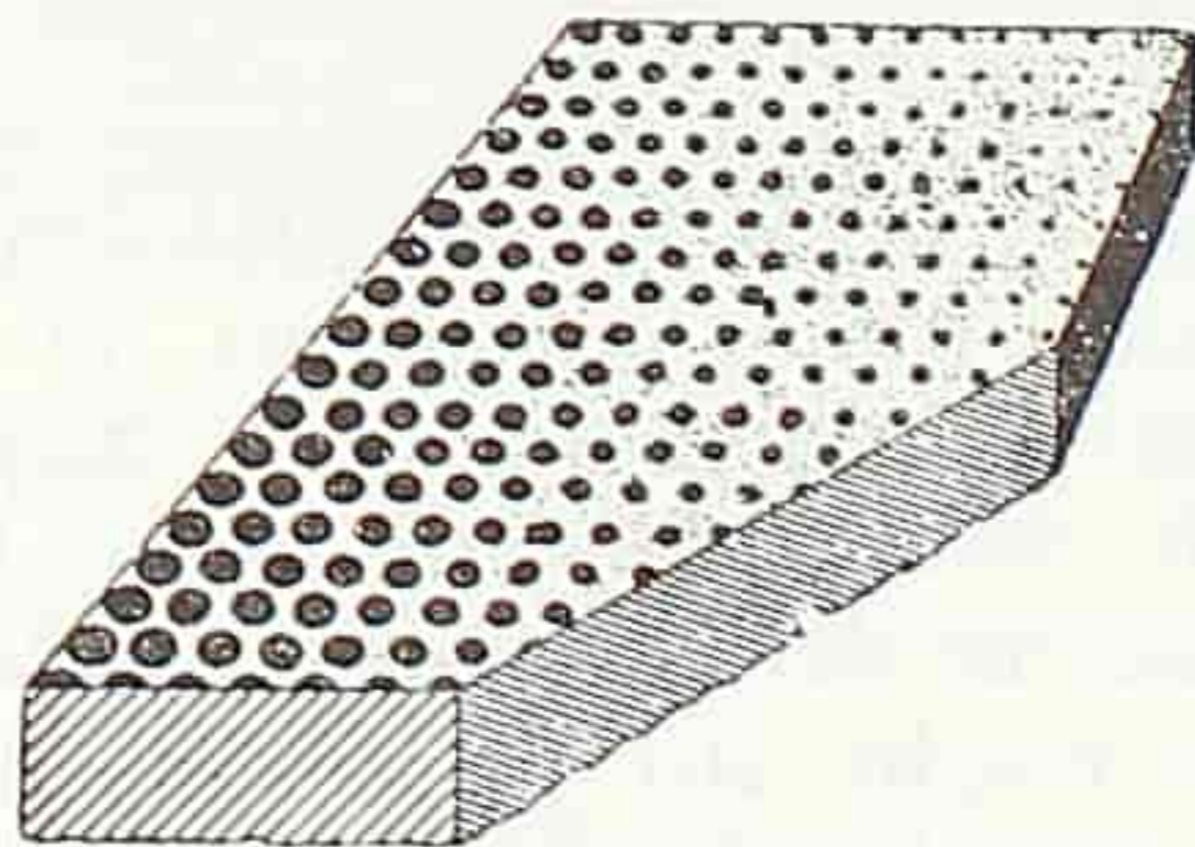
Kada smo kod visoke štampe da kažemo nekoliko reči i o stereotipiji, jer su prve srpske marke štampane stereotipnim klišeima. Umesto da se radi veći broj klišea, moguće je da se jeftinijim postupkom izrade stereotipna klišea. To se postiže tako što se kliše utisne u naročiti karton — stereotipnu matricu, pa se zatim u matricu naliva olovna legura i tako dobijaju stereotipna klišea. Danas se stereotipija uglavnom koristi u novinskim preduzećima za izlivanje ploča za štampanje novina rotacionim mašinama.

Ravna štampa se deli na litografiju i ofset štampu. Litografija je starijeg datuma i njen pronalazak se pripisuje Alojzu Senefelderu (1771—1834) koji je svoje prve uspešne rezultate ostvario krajem osamnaestog veka. Litografija se naziva i kamenotisak, jer se štampajuće površine nalaze na ravnom kamenu.

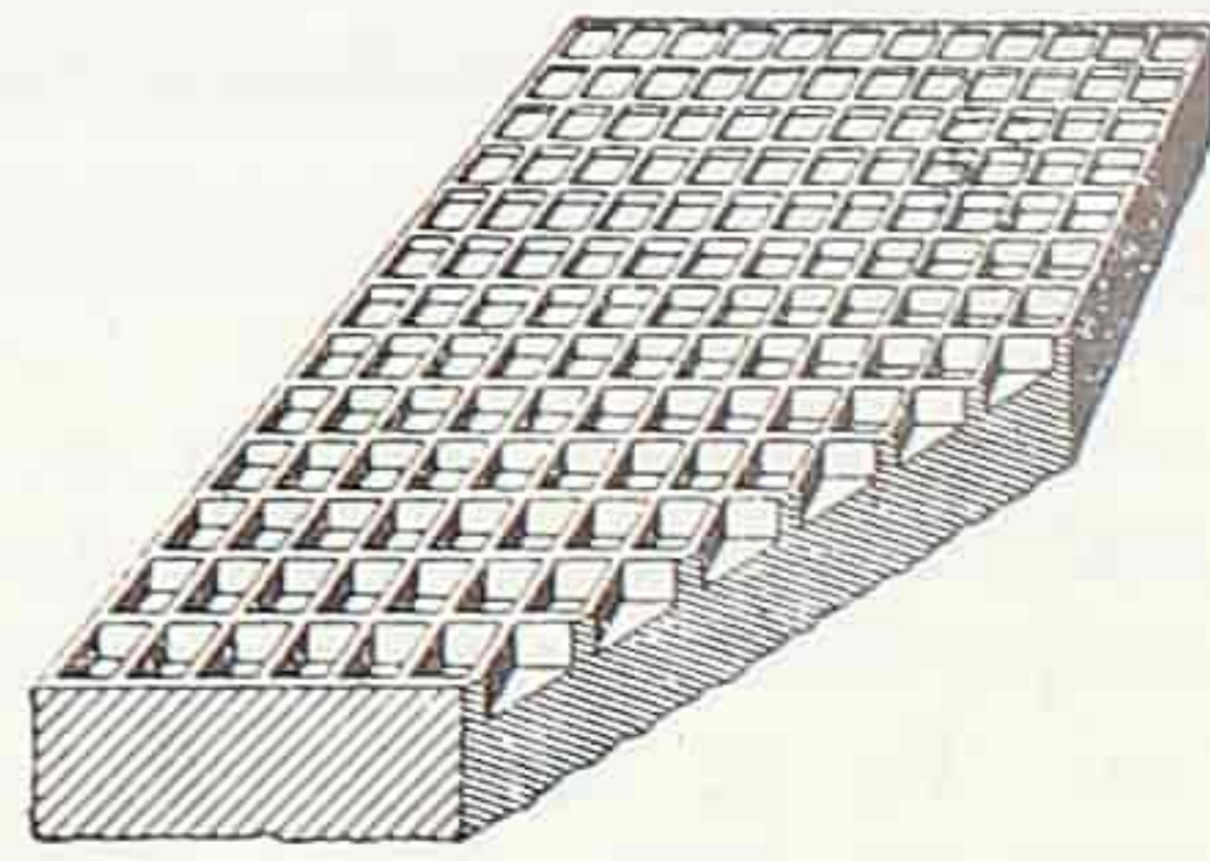
Za razliku od visoke štampe, gde smo videli da su štampajuće površine uzvišene a neštampajuće niže, kod ravne štampe su i štampajuće i neštampajuće površine u istoj ravni. Naime izvesna razlika postoji ali je ona toliko mala da je zanemarujuća. Štampanje je omogućeno hemijskim osobinama vode i masti koje se ne jedine. Na kamenu, odnosno na ofsetnoj ploči štampajuće površine pokrivene su određenim hemijskim supstancama koje sadrže u sebi masnoću. Kada se preko ovih površina pređe vlažnim valjkom, štampajuće površine neće primiti vodu, a neštampajuće će primiti. Kada posle toga pređemo valjkom koji nanosi boju (koja u sebi sadrži masnoću), štampajuće površine prihvaćiće boju a neštampajuće neće. Kada se posle toga napravi otisak, na hartiji će se nalaziti otisak samo štampajućih površina.

Raster kod visoke štampe

Raster kod ravne štampe

Raster kod duboke štampe

Litografija se danas koristi samo za izradu umetničkih slika, a razvoj ofset štampe uzeo je velikog maha i zbog svojih velikih proizvodnih mogućnosti preteći da prevaziđe visoku štampu.

Priprema za ofset štampu je slična tehnologiji izrade klišea. Originali se snimaju kroz raster i obrađeni filmovi pomoću aparata za kopiranje prenose na oslojenu ofset ploču sa koje će se obaviti štampanje. Ofset ploča je ravna ali prilikom stavljanja u mašinu dobija cilindrični oblik, što omogućava veoma veliku brzinu štampanja. Za razliku od visoke i duboke štampe, gde se otiskivanje obavlja direktnim dodiranjem štampajuće forme i hartije, ofset štampa je indirektna, t.j. sa štampajuće forme boja prvo prelazi na gumeni cilindar sa kojeg se slika prenosi na hartiju. Ovo omogućava da se ofset štampom može veoma uspešno štampati i na ravnoj hartiji. Dvobojne i četvorbojne ofset mašine omogućavaju ne samo veliku produktivnost nego i bolje upisivanje boja, jer se više boja otštampa jednim prolazom kroz mašinu.

Duboku štampu i po tehnologiji pripreme i po tehnologiji štampe delimo na raket duboku štampu (bakroštampu) i na linijsku duboku štampu. Neki raket duboku štampu nazivaju i heliogravurou, koja je bila preteča raket duboke štampe kao što je litografija bila preteča ofset štampe. Heliogravuru kao i raket duboku štampu pronašao je Čeh Karel Klič (1841—1926) i njegov lik se nalazi na marki koju je čehoslovačka pošta izdala 1957. godine.

Za razliku od visoke i ravne štampe, štampajuća forma kod duboke štampe je udubljena i u dodiru sa hartijom na hartiju će se preneti boja iz udubljenih delova i tako dobiti otisak. Priprema za raket duboku štampu se dosta razlikuje od tehnologije izrade klišea i ofset ploče. Pre svega snimanje se ne vrši kroz raster nego bez rastera. Raster se kopira na pigmentnu hartiju, t.j. hartiju koja je oslojena želatinskim slojem koji je osetljiv na svetlost. Posle kopiranja rastera, vrši se kopiranje montiranih dijapozitiva na pigmentnu hartiju. Uloga rastera se razlikuje i po tome što nema za cilj da podeli original na veliki broj tačkica razne veličine, nego da podeli štampajuću površinu na veliki broj udubljenih tačaka iste veličine i da kao mrežica prilikom štampanja omogući raketu (strugaču boje) siguran prelaz preko površine cilindra.

Nosilac štamparske forme u raket dubokoj štampi je cilindar na koji se galvanskom tehnikom nanosi bakarna košuljica zbog čega je ova vrsta štampe i dobila naziv bakroštampa. Na pripremljen bakarni cilindar koji mora biti veoma fino poliran, priljubljuje se pigmentna hartija na kojoj su već ukopirani raster i dijapozitiv pa se prvo izvrši oslobađanje pigmentne hartije od hartije a zatim određenim kiselinama vrši nagrizanje cilindra. Rasterske linije zaštićene želatinom neće biti nagrizane i one će ostati na površini, dok će se na nezaštićenim delovima stvarati udubljenja koja će biti pliće ili dublje nagrižena, zavisno od uticaja svetla koje se prilikom kopiranja probilo kroz film. One tačke koje su pliće nagrižene primiče prilikom štampe manju količinu boje od onih koje su dublje nagrižene. Na taj način na otisku će se pojaviti različite vrednosti tonova što dubokoj štampi omogućava izuzetno kvalitetnu reprodukciju polutonskih originala.

Štampanje se razlikuje od visoke i ravne štampe utoliko što se kod ovih nanošenje boje na štampajuću formu vrši valjcima koji nanose boju na štampajuću površinu, dok štampajući cilindar kod duboke štampe zaranja u korito sa bojom kojom prilikom se izdubljene tačke napune bojom. Posle toga raket, koji zatim dolazi u dodir sa cilindrom na kojem se nalazi hartija i tako dolazi do otiska. Da bi ovo bilo jasnije uzmimo za primer parče hleba na koje namažemo tanak sloj butera i kada prevučemo nožem preko njega, buter će se zadržati u udubljenjima hleba dok će sa površine biti skinut.

Linijska duboka štampa se koristi uglavnom za štampanje novčanica, maraka i drugih vrednosnih papira jer priprema traje dosta dugo pa je samim tim i izrada skuplja. Štampajuća površina kod linijske duboke štampe je izdubljena linija u ploči. Original se prethodno uradi u linijama na taj način što se vešt看 kombinovanjem tanjih i debljih linija nastoji da dobije rešenje što vernije originalu. Posle ovoga može se na nekoliko načina pripremiti štampajuća forma a mi ćemo se ovde upoznati sa najkvalitetnijim načinom koji se obavlja gravira-

njem. Prema linijskom rešenju marka se gravira u bakru u onoj veličini u kojoj će se štampati. Graviranje vrše graveri pomoću specijalnih rezača i to je veoma stručan i delikatan posao. Od izgravirane bakarne pločice galvanskim postupkom dobija se matrica koja se utiskuje u olovo i ponovnom galvanizacijom dobijaju bakarne košuljice koje se podlivaju, obrađuju, sastavljaju i tako se dobija ploča sa željenim brojem maraka koje će se štampati na tabaku. Sve ovo je veoma složen proces i iziskuje veliku stručnost radnika koji na tome rade.

Prve naše marke koje su štampane linijskom dubokom štampom rađene su na mašinama kojih više nema. One su zahtevale kvašenje hartije pre štampe, ručno ulaganje tabaka za štampu u mašinu, ručno prolaganje hartije između otštampanih tabaka i velike količine tekstilne tkanine kojima je uz upotrebu boraksa vršeno brisanje cilindra posle primanja boje. Učinak je bio oko 1.200 otisaka na sat. Savremene mašine su daleko produktivnije jer se i ulaganje i prolaganje vrši aparatom a brisanje cilindra je daleko uspešnije rešeno. Pogotovo je dobro rešeno štampanje višebojnih maraka. Dok se kod rakel duboke štampe za svaku boju izrađuje poseban cilindar, dotle se na ovim mašinama izrađuje jedna štampanja ploča a za svaku boju režu valjci koji svaki posebno mažu samo delove ploče koji štampaju određenu boju. Kada ploča sakupi boju sa mažućih valjaka, posle brisanja suvišne boje sa neštampajućih površina, dolazi u dodir sa hartijom i jednim otiskom se dobija otštampana marka u više boja.

Marke štampane linijskom dubokom štampom predstavljaju vrhunski domet u kvalitetu maraka a posebno su skoro potpuno zaštićene od falsifikata. Naš Zavod za izradu novčanica dostigao je u pogledu kvaliteta zavidan nivo i dao veliki broj maraka u ovoj vrsti štampe koje mogu da se mere sa kvalitetom najvećih svetskih proizvođača maraka.

Poštanske marke su štampane u svim navedenim tehnikama štampe a imamo i primere da se marke izrađuju i kombinacijom različitih tehnika štampe. Naročito se kombinuju ofset i linijska duboka štampa. Tako su kod nas 1962. godine štampani tonovi za marke izdate povodom svetske akcije borbe protiv malarije u ofsetu a slika i tekst štampani su linijskom dubokom štampom. Na isti način su te godine štampane marke povodom petnaestogodišnjice UNICEF-a i UNESCO-a i marka povodom Dečje nedelje. Međutim, prve naše marke gde je čitav original rešen kombinovanjem ofseta i linijske duboke štampe bile su »Umetnost Jugoslavije kroz vekove« 1967. godine.

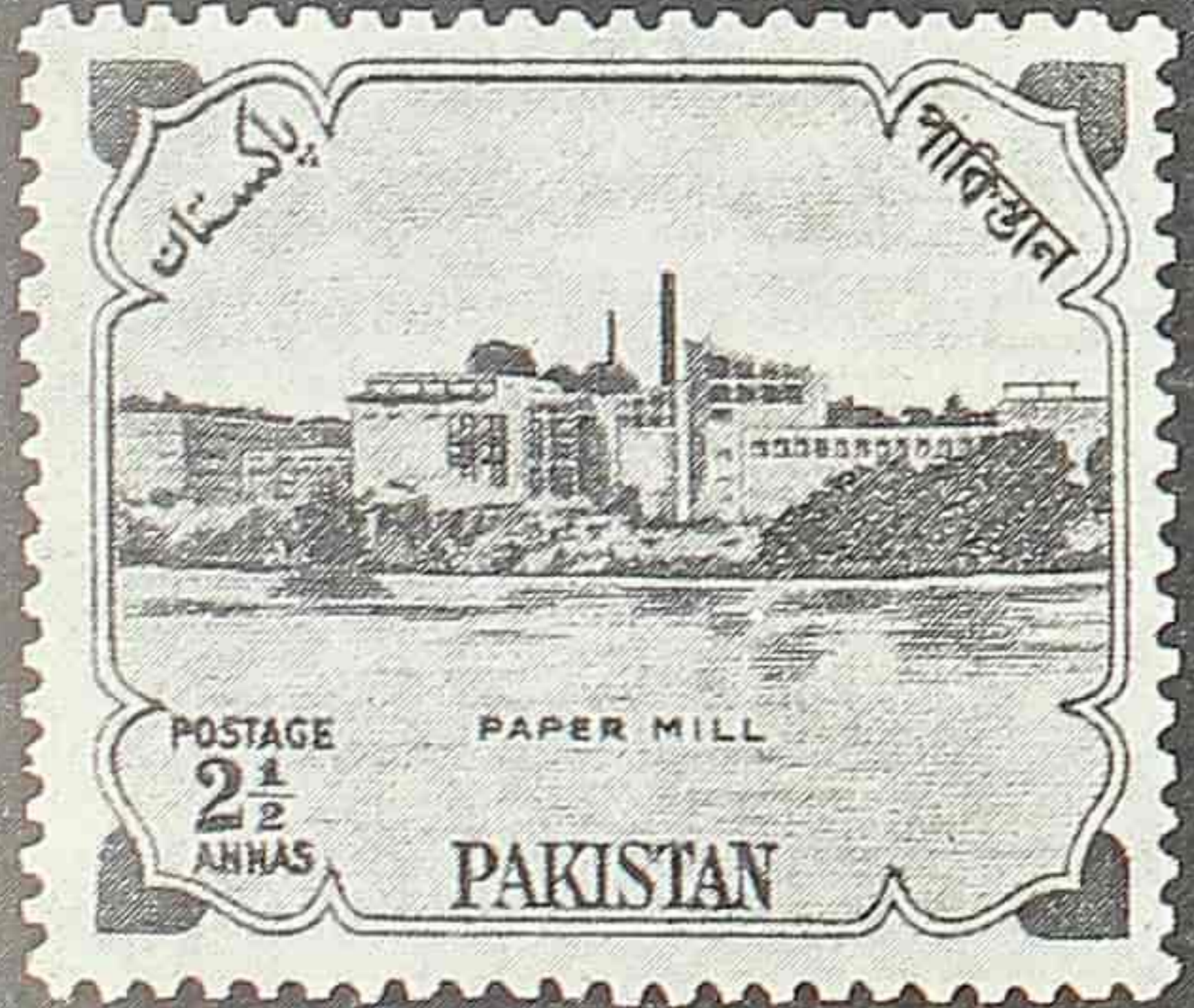
Za filateliste posebnu teškoću predstavljaju marke čija se izdanja pojavljuju u više tehnika štampe. Na primer, neke marke drugog i trećeg izdanja redovnih maraka sa motivima privrede štampane su i linijskom dubokom štampom i ofset štampom istom bojom, i tu je potrebno razlikovati jedne marke od drugih. Kao što smo već rekli, ofset štampa ne vrši nikakav pritisak na hartiju, dok kod linijske duboke štampe imamo manja i veća ispupčenja na hartiji, pa se i lakim dodiranjem hartije pod prstima može ustanoviti da li je marka štampana linijskom dubokom štampom.

Pored problema koji su vezani za štampanje maraka, proizvođači imaju velike probleme sa zupčanjem (perforacijom) maraka a takođe i sa lepljivim nanosom, t.j. sa gumiranjem hartije. Ranije se gumiranje vršilo posle štampe, dok se danas uglavnom štampanje vrši na već gumiranoj hartiji.

U zadnje vreme javio se i problem fosfornog nanosa na markama. Poštanske uprave u cilju lakše kontrole frankiranja poštanskih pošiljki uvele su marke sa fosfornim nanosom koje pod uticajem fluorescentne svetlosti daju određenu reakciju. Fosforni nanos se uglavnom stavlja posle štampanja maraka, mada ima već i maraka koje se štampaju na hartiji koja u sebi sadrži hemijske supstance koje reaguju na fluorescentnu svetlost. Hartija takvog kvaliteta proizvedena je u jednoj nemačkoj fabrici hartije 1969. godine a prva marka štampana na njoj je prigodna marka povodom 20-godišnjice postojanja Savezne Republike Nemačke. Ima izgleda da se ova vrsta hartije prihvati i od drugih proizvođača maraka, što nam dokazuje i činjenica da su na takvoj vrsti hartije štampane marke u Danskoj i Švedskoj.

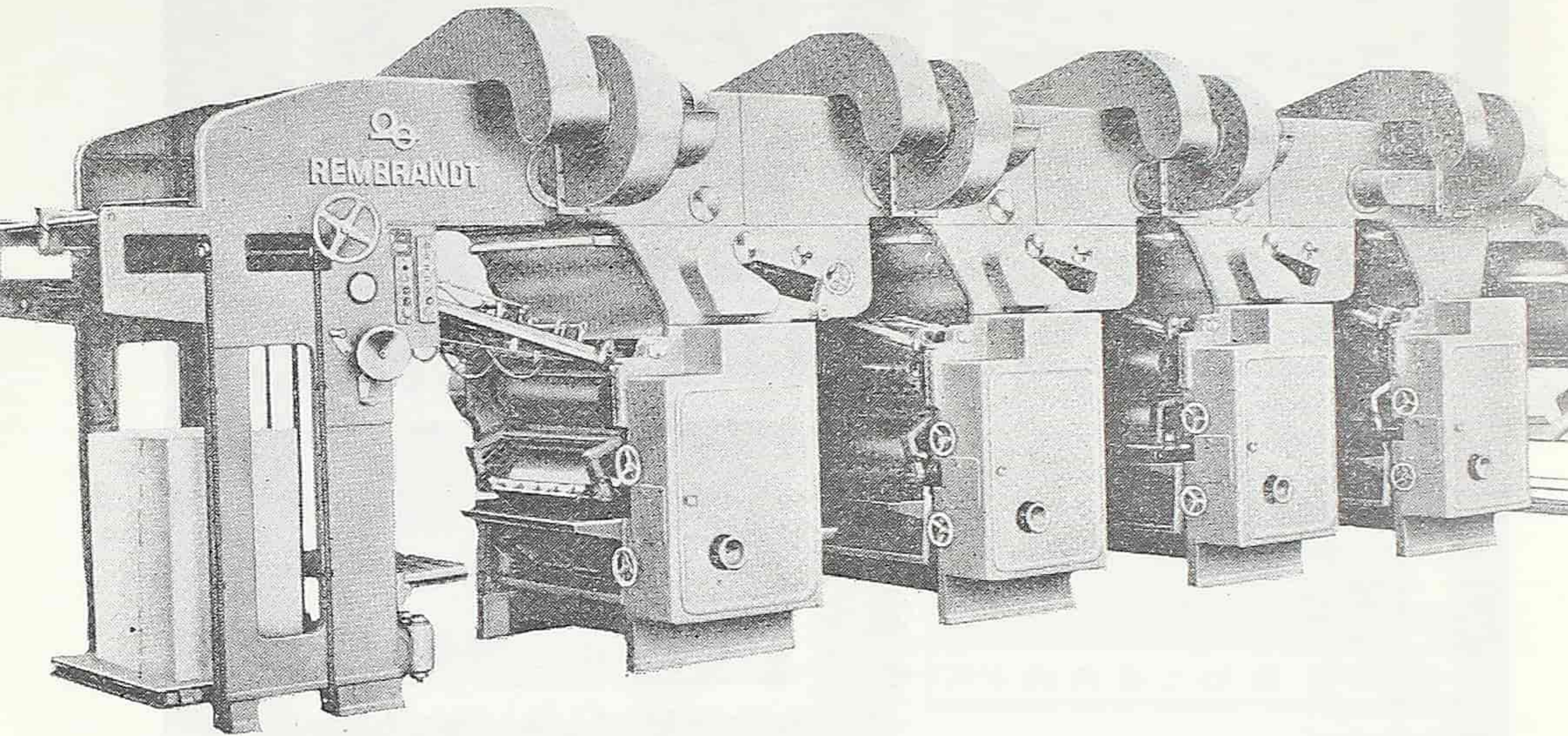
Hartija je inače značajan element u proizvodnji maraka ne samo po tome što svaka tehnika štampe zahteva posebnu vrstu hartije, već i zbog zaštitne uloge koja se obezbeđuje unošenjem određenih posebnih vlakana pomoću kojih se analizom lako može otkriti falsifikat ukoliko do njega dođe.

Ostaje nam još da ukažemo da danas u svetu postoje specijalne mašine za štampanje maraka koje istovremeno štampaju, zupčaju, numerišu i odbrojavaju tabake sa otštampanim markama i imaju veliki učinak u odnosu na druge ma-

šine. One danas staju oko 30 miliona dinara i predstavljaju veoma skupu investiciju. Ostaje otvoreno pitanje da li će i kada ovakva mašina biti i kod nas u pogonu.

Tokom dosadašnjeg izlaganja o štampanju maraka, pomenuli smo nekoliko izdanja maraka koje su vezane za razvoj štamparstva. Dodamo li ovome i marke koje su izdate povodom razvoja proizvodnje hartije, proizvodnje knjiga, gde se mogu uvrstiti njihovi stvaraoči — autori, zatim razvoj novinske štampe i sve

JEDNA OD FIGARO MAŠINA ZA ŠTAMPANJE MARAKA

drugo što je vezano za štampu, onda se dobija jedna masa maraka koja predstavlja interesantnu temu za filateliste. Ovu mogućnost su filatelisti uočili i 1963. godine došlo je do formiranja t.zv. motivgrupe »Štampa i papir« koja učlanjuje filateliste širom sveta koji žele da sakupljaju ove marke, i izdavanjem članskog lista daje sve informacije vezane za ovu temu. Zanimljive su i dve publikacije koje obrađuju temu štampe i papira na poštanskim markama sa velikim brojem štampanih maraka u originalnim bojama. Jedna je izdata 1967. godine u Nemačkoj Demokratskoj Republici pod nazivom »Simbolika iz grafičkog sveta«, a druga 1970. godine u Saveznoj Republici Nemačkoj pod nazivom »Bogatstvo na poštanskim markama«. Oba izdanja zaslužuju pažnju filatelista.

**JOŠ NIJE KASNO DA PRIJAVITE SVOJE IZLOŠKE
ZA VELIKU MEĐUNARODNU IZLOŽBU**

„BALKANFILA 6“

koja će se održati od 24 — 30. X 1977.
u prostorijama Beogradskog sajma

ŠAH NA MARKAMA

(nastavak iz broja 169)

Dr D. Đukanović i B. Lazarević

K U B A

Kuba je, hronološki, peta zemlja koja je temu šaha prenela u emisioni plan izdavanja maraka. Povod je bila 30-godišnjica meča za titulu prvaka sveta, između Emanuela Laskera, dotadašnjeg prvaka i izazivača Hoze Raul Kapablanki, odigranog u Havani, na Kubi, u vremenu od 10. III do 21. IV 1921. godine.

Na dan 1. XI 1951. godine Kuba je izdala seriju od 7 maraka u tiražu od 100.000 kompletnih serija. Na markama od 2 i 8 centi prikazan je Kapablanka za šahovskim stolom, a od 1 i 25 centi — portret Kapablanki u vezi sa 50-godišnjicom rođenja. Na markama od 5 i 10 centi prikazana je zgrada Kapablankinog šahovskog kluba u Havani. Najzad, na marki od 5 centi, prikazana je pozicija iz 14. i poslednje partije kada je Lasker izgubio meč.

Pobedom u ovom meču sa rezultatom 4:0 uz 10 remija, Kapablanka je postao treći (posle Štajnica i Laskera) u nizu svetskih šahovskih prvaka. Era Kapablankinog primata traje samo 6 godina (od 1921. do 1927. godine), do meča sa Aljehinom. 1927. godine u Buenos Airesu Aljehin je pobedio Kapablanku sa 6:3 uz 25 remija. Kapablanka je umro 7. marta 1942. godine u Njujorku i uz velike počasti sahranjen u Havani na Kubi.

Povodom Karibskih sportskih igara, Kuba je 25. jula 1962. godine izdala seriju od 30 sportskih maraka u jednom tabaku, među kojima je i jedna marka na temu šaha. Na njoj je prikazan igrač za šahovskom tablom. Tiraž ove marke je 500.000 komada.

Povodom XVII šahovske olimpijade, održane od 25. 10 do 19. 11. 1966. godine u Havani, Kuba je izdala seriju od 6 maraka i jedan blok. Na markama su prikazane stilizovane šahovske figure, a na bloku pozicija iz partije između Laskera i Kapablanki u Berlinu 1914. godine. Tiraž ove serije je 165.000, a bloka 35.000 komada.

U upotrebi su bili specijalni žigovi prvog i poslednjeg dana, zatim posebni ručni i mašinski žig posvećen simultanci na kojoj je učestvovalo 6.840 igrača.

Kuba je 15. XI 1969. godine, povodom Sedmog Kapablankinog memorijalnog turnira izdala seriju od 6 maraka, od kojih jedna ima šahovski motiv. Marka prikazuje šahovske figure i zemljinu kuglu. Na turniru su pobedili Aleksej Suetin i Viktor Korčnoj.

Pod nazivom »Istorija šaha«, Kuba je 1976. godine izdala seriju od 5 maraka na kojima su prikazani likovi Emanuela Laskera, Roj Lopeza Segure, Fransoa Filidara, Viljema Štajnica i Hoze Raul Kapablanke, nekadašnjih istaknutih šahista.

(Nastaviće se)

IZ RADA DRUŠTAVA

Filatelističko društvo »Banjica« pri domu JNA u Beogradu, održalo je 30. maja svoju redovnu godišnju skupštinu.

Rezimirajući rezultate rada u periodu između dve skupštine, dosadašnji predsednik društva drug Kosta Rajačić istakao je da je društvo »Banjica« postalo jedno od najbrojnijih društava u Beogradu. Društvo je omasovljeno naročito omladincima.

U narednom periodu pred društvom stoje zadaci: Rad na daljem jačanju filatelističke organizacije, proslava jubileja Saveza filatelista Srbije i Osnivanja društva »Banjica«. Za novog predsednika društva izabran je drug Bačić Stevan.

Još uvek se analiziraju uspesi filatelista u obeležavanju proslave Dana mladosti i jubileja druga Tita. U Jugoslovenskoj filateliji do danas najmasovnije je obeležen ovogodišnji praznik mladih i veliki jubileji prigodnim žigovima, prigodnim kovertama, prigodnim dopisnicama i izložbama. Navodimo primer pošte u Našicama, gde je 24. maja otvorena bila prigodna izložba povodom Titovih jubileja i jubileja Socijalističke revolucije. U dvadeset stojećih vitrina i dve stonovne vitrine bilo je izloženo 128 albumskih listova sa 1.500 maraka SFR Jugoslavije. Izložba je bila ukrašena sa 26 slika iz istorije razvoja ptt službe. Organizaciju i postavku izložbe izvršio je upravnik pošte Našice Vladimir Simić, a otvaranju izložbe je prisustvovao direktor ptt preduzeća Osijek drug Lukić i više gostiju. Ova izložba je bila obeležena prigodnim poštanskim žigom i prigodnim kovertom.

Povodom proslave Titovih jubileja, Filatelističko društvo u Subotici organizovalo je vrlo uspešno izložbu maraka na temu »Život i delo Josipa Broza Tita«. Izložba je organizovana u velelepnoj Gradskoj kući. Pored maraka vezanih za život i delo druga Tita ilustrovanih vrlo interesantnim fotografijama, bio je i kompletan izložak o Lenjinu. Od ostalih izložaka posebno je zapažena kompletna zbirka blokova evropskih zemalja koja sadrži preko 2000 blokova kao i zbirka od 1700 izložbenih listova Komonvelta. Povodom izložbe izdat je i prigodan kovertat kao i žig »prvi dani« koji nosi datum 25. V 1977. Može se slobodno reći da je ova izložba jedna od najuspešnijih za poslednjih nekoliko godina u Vojvodini i Srbiji. Vredno je napomenuti da je Društvo osnovano 1921. godine i da je dosada organizovalo nekoliko značajnih izložbi kao što je 1959. godine povodom 180-godišnjice pošte u Subotici a koja se smatra posle SUFIZ-a najuspešnijom izložbom ili 1964. godine izložbu VERIGARA — zbirke Julije Korheca, koja se smatra jedinstvenom u svetu.

DOVOLJNO JE DA POZOVETE TELEFON 620-333

Beograd, Sremska 6

STALNO DEŽURNE JUGOSLOVENSKE
IZVOZNE I KREDITNE BANKE

JiK
BANKA

DEŽURNA BANKA
BANKA U KUĆI
NA RADNOM MESTU

RADNO VREME »BANKE U KUĆI« JE SVAKI DAN OD 7—19 ČASOVA, A
NEDELJOM I PRAZNIKOM OD 9—12 ČASOVA

MALI OGLASI

Prodajem čiste marke SSSR u većim količinama, cena povoljna. Takođe nudim čiste i žigosane marke Jugoslavije od 1945—1977. U obzir dolazi i razmena. MILOVANOVIĆ ZORAN, 61000 Ljubljana, Rožna Dolina c. I/16.

Tražim razmenu sa jugoslovenskim filatelista. Interesuje me tematika nežigosano, korespondencija engleski, ruski, V.L. BUTOVSKIJ, 232009 Vilnius-9, ul. Daukanto 6—6, SSSR — lit. SSR.

Želim da menjame marke nežigosane, tematika, reprodukcije, kosmos, sport, flora, fauna, nudim SSSR. A.F. ARHIPENKO, 650053 Kemerovo—53, ul. Kirova 35a kv 23, SSSR.

130 GODINA NAJPOZNATIJE MARKE SVETA

Stjepan Maličić

Ove godine se navršava 130 godina otkako je ugledala svet marka koja je vremenom postala najčuvenija marka sveta: plava marka Mauricijusa od 2 penija iz 1847. godine. U stvari radi se o dve marke jer je zajedno sa njom izdata i narandžasto-crvena marka od 1 penija koja je međutim mnogo manje poznata.

Pre nego što započnemo zanimljivu priču o najčuvenijoj marki, osvrnimo se ukratko na njenu postojbinu — ostrvo Mauricijus — danas nezavisnu republiku iz grupe nesvrstanih zemalja.

Ostrvo se uzdiže do 826 metara na pučini Indijskog okeana, istočno od Madagaskara. U blizini se nalazi ostrvo Reunion sa kojim uz još nekoliko manjih ostrva spada u grupu Maskarenskih ostrva. Ime su dobila po portugalskom moreplovcu Maskarenjasu koji ih je otkrio 1511 godine. Kad su ostrvo 1598. zauzeli Holanđani, dali su mu po svom namesniku princu Marisu (Maurits) Oranskom ime Mauricijus. Ostrvo dospeva 1715. godine u posed Francuza koji mu menjaju ime u Il d'Frans (île de France). Pod francuskom upravom ostrvo se nalazilo skoro 100 godina, dok za vreme Napoleona nije 1810. bilo okupirano od strane Velike Britanije. Posle pada Napoleona, ostrvo je Pariskim mirom 1814. god. dodeljeno Velikoj Britaniji, a vraćeno mu je i staro ime — Mauricijus. Dugotrajna borba za oslobođenje počela je donositi prve plodove tek 1957. godine, kad je uvedena delimična samouprava. 12 marta 1968. ostrvo postaje nezavisna republika u okviru Komonvelta.

Ostrvo je vulkanskog porekla sa površinom od 2100 km² i oko 900.000 stanovnika. Glavni grad je velika luka Port-Luj sa oko 150.000 stanovnika. Klima je tropska, vlažna, sa čestim orkanima. Glavna poljoprivredna kultura na ostrvu je šećerna trska koja se u nekoliko šećerana prerađuje u šećer, koji je i glavni izvozni artikal.

Posle ovog kratkog izleta na ostrvo Mauricijus, da se vratimo njegovim čuvenim markama.

Prva poštanska stanica na ostrvu otvorena je 1830. god. u glavnom gradu Port-Luju. Kad su 1840. godine u Velikoj Britaniji uvedene prve poštanske marke, počele su se one koristiti i na ostrvu. Poništavane su žigom sa oznakom B53. 1847. godine tadašnji guverner ostrva Ser Gom je izvršio reorganizaciju poštanske službe i rešio da uvede nove marke po izgledu slične dosadašnjim, ali sa nazivom ostrva. Realizaciju ove ideje poverio je jednom francuskom sajdziji i graveru Žozefu Barnardu. On je izradio po jedan kliše za vrednosti od 1 i 2 penija kopirajući koliko god mu je bilo moguće britanske marke. Za upisivanje naziva MAURITIUS iskoristio je desnu stranu koja je na britanskoj marci prazna. Da bi popunio i levu stranu, trebalo je da stavi »POST PAID« (»Poštarina plaćena«). Umesto toga, greškom ili usled nedovoljnog poznavanja engleskog jezika, stavio je »POST OFFICE«, što je verovatno video kao natpis na ulazu pošte.

Od naručenih 500 komada maraka, on je ručno komad po komad do 21. IX 1847. otisnuo po 350 komada obe vrednosti. Marka od jednog penija bila je za razliku od britanske crne marke narandžasto-crvene boje, dok je vrednost od dva penija bila plave boje kao i odgovarajuća britanska.

Nove marke je odmah iskoristila guvernerova supruga ledi Gom za frankiranje pozivnica koje je napisala poznanicima i prijateljima povodom bala koji je imala nameru tih dana da priredi. Ova prva pisma nose žig od 30. IX 1847.

Iz jednog sačuvanog pisma upravnika pošte Braunriga (Brownrigg) od 2. V 1848, doznajemo da je zbog mukotrpnosti pojedinačnog otiskivanja maraka a i zbog greške u natpisu, ostao prvobitni tiraž od po 500 komada neizmenjen, a za drugu emisiju je pripremljena nova ploča sa po 12 izgraviranih maraka sa ispravljenim natpisom. Klišeji prvog izdanja su sačuvani i dospeli su u London. Ovde su prvi put bili javno izloženi na Međunarodnoj izložbi maraka 1912. godine.

Tek otprilike dve decenije posle izlaženja, kad je sakupljanje maraka već bilo uzelo maha, započela je potražnja maraka Mauricijusa iz 1847. Do 1899. godine bilo ih je pronađeno svega 19 komada. Briselski filatelist i trgovac markama J. Bč Moens prikupio je podatke o njima i uveo numeraciju svake marke pojedinačno. Ova numeracija rimskim ciframa zadržana je do danas.

Najviše sreće u traganju za ovim dragocenostima imala je neka madam Boršar (Borchard) iz Bordoa. Njen tada već pokojni muž, vodio je neku trgovačku firmu koja je živo korespondirala sa Port-Lujem baš 1847—48 godine. Ma-

dam Boršar je u zaostavštini svog muža našla među papirima prvo jednu nežigosanu marku od 2 penija koja se nalazila na pismu i prodala je za 100 franaka. Posle 3 godine prodala je još jednu marku od 2 penija, opet za 100 franaka. 1870 godine pronašla je 4 marke od 1 i 2 penija i prodala ih za ukupno 700 franaka. Kasnije je povremeno pronalazila još po neku marku, sve u svemu 12 komada. Najveći deo je prodala nekoj madam Deboa (Desbois) u Bordou, a ova ih je preprodavala Moensu u Brisel.

I nekadašnji gosti ledi Gom ili njihovi naslednici dali su se takođe u traženje. Većina pozivnica je međutim bila nestala i otkrivene su samo tri koverta sa markama od 1 penija. U Port-Luju su nađene još 2 marke na drugim pismima, jedna u nekom indijskom bazaru, a još tri je u Francuskoj našao neki dečak. Sve u svemu nađeno je ukupno 26 komada:

- Nenalepljeno i neponišteno 2 kom. 1p i 4 kom. 2p
- „ „ poništeno 6 kom. 1p i 5 kom. 2p
- Nalepljeno na prednjem delu koverta 1 kom. 2p (Br. V)
- „ „ pismima 3 kom. 1p (Br. IV, XV, XVII)
- „ „ pismu 2 kom. 1p (Br. XVIII + XIX)
- „ „ „ 1 kom. 2p (Br. XXIII)
- „ „ „ 1 kom. 1p i 1 kom. 2p (Br. XXI + XXII)

Od ovih pronađenih 26 komada danas se zna samo za 24 komada (13 kom. od 1p i 11 kom. od 2p) jer su 2 komada koja su se nalazila u Nemačkom poštanskom muzeju — 1p br. VII i na pismu 2p br. XXIII — nestala za vreme II Svetskog rata.

Interesantno je u kratkim crtama pomenuti sudbine pojedinih maraka.

Br. I + II, 1p + 2p, žigosane na hartiji. Prvobitno bile zajedno na pismu firmi Boršar u Bordou. Zatim su bile skinute i razdvojene, a tek 1881 god. ponovo nalepljene na hartiju onako kako su bile prvobitno na pismu. Marke potiču od madam Boršar. Dospevaju 1865 kod Moensa u Brisel, a 1881 u zbirku čuvenog filateliste Ferarija. Na aukciji 1921 prelaze u vlasništvo isto tako čuvenog Burusa (M. Burrus). 1. X 1963 prodate su na aukciji nekom Vilijamu Bartelsu za 8250 funti.

Br. III, 2p neponištena. Potiče takođe od madam Boršar. 1893 je kupuje poznata trgovina markama Gibbons (Gibbons), 1923 čuveni filatelista Hind. Poslednji put je promenila vlasnika 1951 kada je prodana nepoznatom kupcu.

Br. IV, 1p poništena. Bila je 1868 u vlasništvu nekog Noarela, 1871 dospeva u Brisel kod Moensa koji je odmah preprodaje čuvenom bankaru baronu Rotšildu. 1893 je prodata Filipu Ferariju, a od 1926 se nalazi u poštanskom muzeju u Štokholmu.

Br. V, 2p na prednjoj strani koverta. 1847 vlasnik je bio neki H. Kaunter, zatim je promenila više vlasnika.

Br. VI, 2p neponištena. 1869 madam Deboa je prodala u Brisel Moensu. Zatim promenila više vlasnika. Među njima je jedno vreme bio i bivši rumunski kralj Karol. 1950 god. je na aukciji firme Harmer kupio neki R. Berlingin. Aprila 1972 prodata je na aukciji firme E. Morman u Hamburgu za 287.000 DM.

Br. VII, 1p poništena. Potiče od madam Boršar, dospeva 1870 kod Moensa u Brisel. 1898 dospeva u poštanski muzej Nemačkog rajha odakle je nestala za vreme II Svetskog rata.

Br. VIII, 1p neponištena. Potiče od madam Boršar. 1870 i ponovo 1881 u vlasništvu J. B. Moensa koji je zatim prodao Ferariju. 1923 je na aukciji kupuje francuska filatelistička firma Teodor Šampion (kasnije Iver).

Br. IX, 2p poništena samo slabim crvenim žigom na donjem levom uglu. Do 1881 delila sudbinu sa br. VIII. Od 1926 se nalazi u poštanskom muzeju u Štokholmu.

Br. X, 1p neponištena. Do 1909 godine delila sudbinu sa br. III. 1923 dolazi u ruke Artura Hinda. Na aukciji firme Harmer prodata 1934 A. da Silvi iz Kolomba, koji je ostavio testamentom jednom budističkom udruženju i kod iste firme je prodata 1957 za 4500 funti sterlinga. 1963 je opet na aukciji firme Harmer prodata za 8500 funti u Japanu.

Br. XI, 1p žigosana. Potiče od madam Boršar. 1920 je kupuje firma T. Šampion koja je prodaje anonimnom kupcu.

Br. XII, 2p žigosana. Do 1920 god. delila sudbinu sa br. XI. Nalazi se verovatno kod naslednika T. Šampiona.

Br. XIII, 2p žigosana. Potiče takođe od madam Boršar i dospeva 1872 god. u Brisel Moensu. Ovaj je odmah preprodao baronu Rotšildu, a ovaj 1893 Ferariju. 1923 god. je na aukciji kupuje Moris Burus. 1963 na aukciji prodata za 3300 funti firmi Stenli Gibons.

Br. XIV, 2p neponištena. Od madam Boršar preko Moensa dospeva 1875 u ruke Filipa Ferarija, a 1891 u Britanski muzej gde se i sada nalazi.

Br. XV, 1p na pismu. Potiče od ledi Gom. Dospeva 1891 u Britanski muzej gde se i sada nalazi.

Br. XVI, 1p poništena. Potiče od madam Boršar. Menjala više vlasnika od svih ostalih numera. 1952 na aukciji firme Keler (Köhler) prodata jednom kupcu iz Bavarske za 28.600 DM.

Br. XVII, 1p na pismu. Od 1904 god. u vlasništvu britanske kraljevske kuće.

Br. XVIII + XIX, 2 kom od 1p na pismu datiranom 1. I 1850 koje je 1897 pronađeno u jednom indijskom bazaru i kupljeno za 50 funti, a na jednoj aukciji u Njujorku 1968 god. prodato za preko 1,5 milion DM kao najskuplje ikad prodato pismo.

Br. XX, 1p na pismu. Prvi vlasnik 1868 neki Adam, a poslednji R. Berlingin koji je pismo kupio istovremeno sa markom br. VI kod firme Harmer 1950 godine.

Br. XXI + XXII, 1p i 2p na pismu sa žigom Port-Luj od 4. X 1847. adresirano na Bordo. Pismo je ležalo 55 godina dok ga jedan dečak nije pronašao u zaostavštini svoga oca. Prodao ga je 1903 god. Teodoru Lemeru (Lemaire). Promenivši više vlasnika dospeva 1922 god. u ruke američkog milionera Artura Hinda. Kad je njegova zbirka 1934 god. rasprodavana preko švajcarske firme Harmer, kupio ga je Moris Burus za 85.000 šv. franaka. Posle njegove smrti pismo dospeva 1963 god. na aukciju firme Robson Louv (Lowe) gde je prodato za 28.000 funti Rajmondu Vejlu (Weill).

Br. XXIII, 2p na pismu, jedva dodirnuta žigom. Pojavila se 1902 god. kao vlasništvo Teodora Lemera, dospeva 1903 u zbirku poštanskog muzeja nemačkog Rajha, odakle je nestalo za vreme II Svetskog rata.

Br. XXIV, 2p neponištena. Kupljena 1904 god. na aukciji za zbirke britanske kraljevske kuće.

Br. XXV, 2p poništena. Pojavila se 1917 god. u vlasništvu T. Lemera. Prodata 1918 god. anonimnom kupcu.

Br. XXVI, 1p poništena. Kupljena 1870 god. u Indiji a zatim joj se gubi trag sve do 1946 god. kad je otkrivena u jednoj zbirci u Engleskoj. Prodata 1947 god. anonimnom kupcu.

Pridružujući se proslavi Titovih jubileja Filatelističko društvo iz Vršca je izdalo prigodan koverat. Koverti su štampani u dve boje, crvenoj i plavoj i prodaju se u paru (obe boje). Cena jednom paru je 7.— din.

Uplate za koverte se vrše unapred, a mogu da se poruče na adresu: Kisaski Stevan, Ljubljanska 71, 26300 Vršac. Poštariņa se posebno plaća.

Prilikom otvaranja spomen sobe našeg poznatog slikara Paje Jovanovića u Vršačkom muzeju Filatelističko društvo iz Vršca je izdalo prigodan žig, koji nosi datum pomenute svečanosti. Žig je stavljen na razglednice na kojima su reprodukovana dela Paje Jovanovića.

Žig na razglednicama može takođe da se dobije na gore pomenutu adresu.

ЖИГОВИ ПОШТАНСКО-УПУТНИЧКЕ СЛЖБЕ СРБИЈЕ

Војин Вишацки

Народна скупштина у Крагујевцу решила је 23. X 1871. године следеће: Кад се где за сходно нађе овлашћује се министар унутрашњих дела да може увести „упутнице“, „доплате“ и „саобраћајне карте“ и да може одредити таксе за то (по унутрашњој и међународној радњи). (1)

На основу Закона о поштанским упутницама који је донесен у Нишу 4. XII 1879 године члан 1 гласи: „На основу Закона о увођењу поштанских упутница и доплате како у унутрашњој тако исто и у међународној поштанској радњи који је закон издан 23. X 1871. године, министар унутрашњих дела овлашћује се да до највише суме од 500 динара може увести службу поштанских упутница код оних пошта, где за сходно и потребно нашао буде. Члан 3 закона гласи: „Министар може увести исплаћивање поштанских упутница и путем телеграма, но највиша мера суме до које се могу упутнице исплаћивати на основу телеграфске доставе не може превазићи половину оне суме која је утврђена за исплату сличних поштанских упутница. По члану 6 овај закон ступа у живот 1. V 1880. године“. (2)

Одмах затим донета су и правила службе за вршење Закона о поштанским упутницама од 4. XII 1879. године. У одељку за поступање с поштанским упутницама у чл. 18 слова „Г“ стоји: „Удариће поштански званичник на упутницу доле с леве стране чисто и разговетно месни поштански жиг с оним датумом кад је предата на отправљање“. Под словом „Д“ стоји: „Удариће исти жиг и преко марака прилепљених с десне стране, а доле с десне стране од потписа удариће жиг за упутнице с датумом“. (3)

Служба поштанских упутница вршиће се код ниже означених пошта и то:

Назив места	Кредит до суме	Исплата	
		поштом	телеграфом
1. Алексинац	3000	350	175
2. Београд	50000	500	250
3. Ваљево	3000	350	175
4. Врања	3000	350	175
5. Вел. Градиште	2000	200	100
6. Зајечар	2000	350	175
7. Јагодина	4000	350	175
8. Карановац	3000	350	175
9. Кладово	2000	200	100
10. Књажевац	2000	350	175
11. Крагујевац	6000	500	250
12. Крушевац	3000	350	175
13. Куршумље	1000	200	100
14. Лесковац	4000	350	175
15. Лозница	3000	350	175
16. Мајдан-Пек	1000	200	100
17. Милановац Горњи	2000	200	100
18. Неготин	6000	500	250
19. Ниш	20000	500	250
20. Параћин	5000	500	250
21. Пирот	5000	500	250
22. Пожаревац	8000	500	250
23. Прокупље	2000	200	100
24. Свилајнац	3000	350	175
25. Смедерево	6000	500	250
26. Ужице	3000	350	175
27. Чачак	3000	350	175
28. Шабац	6000	500	250
29. Буприја	3000	350	175

Ово су прве поште које су почеле да врше упутничку службу. (4)

Одмах затим а на основу закона о поштанским упутницама по члану 1 од 4. XII 1879. године почела је рад упутничка служба са доплатом.

Ускоро је послат распис свим поштама које су вршиле службу поштанских упутница: „Пошто се упутничка служба веома нагло развија, то је Министар унутрашњих дела у интересу трговине и јавног саобраћаја а на основу члана 2,3 и 4 закона о поштанским упутницама решио:

I. Да се служба поштанских упутница почев од 1. IV т. г. врши и код пошта у Аранђеловцу, Бањи алексиначкој, Ивањици, Паланки (округ смедеревски), Рачи крагујевачкој, Трстенику и Обреновцу. Исплате вршиће пошта Аранђеловачка, Бањска, Ивањичка, Паланачка, Рачанска и Трстеничка свака до 200 динара за поштанске упутнице до 100 динара за упутнице што се шаљу преко телеграфа. Пошта Обреновачка пак до 500 динара за поштанске, а до 250 динара за телеграфске упутнице. Уплате примаће споменуте поште према прегледу изложеном у правилима службе.

II. Да се почев од 15. марта т. г. код поште у Алексинцу, Ваљеву, Врањи, Зајечару, Јагодини, Кладову, Књажевцу, Лозници, Ужицу, Чачку и Буприји повиси исплата поштанских упутница од 350 на 500 динара, а телеграфских од 175 на 250. О. Бр. 902, 25. II 1881. год. (5)

Она иста потреба због које је уведена месна пошта за писма и остале предмете писмоносне поште, постоји и за аманетна поштиљања, па и за поштанске упутнице. У неким специјалним случајевима ова је потреба за аманете и упутнице још осетљивија него и за саме предмете писмоносне поште. Из ових побуда министар унутрашњих дела решио је:

1. Да се код свију пошта у земљи могу примати сваковрсни аманети и поштанске упутнице, гласеће на лица у истом месту, а ово да отпочне важити од 1. VII 1881. године.

2. Такса аманетна на тежину и вредност наплаћиваће се она иста, која је законом утврђена за аманетна поштиљања првог растојања по тежини и по вредности.

3. Такса за месне поштанске упутнице равна је такси, која је законом прописана за обичне поштанске упутнице гласеће за буди које место у земљи.

4. Где би било у месту више пошта ту ће се моћи вршити исплата упутница и путем телеграфске доставе. О. Бр. 2506, 8. VI 1881. год. (6)

После првих пошта које су већ вршиле упутничку службу дајем податке за нове поште које су почеле да врше упутничку службу без и са доплатом.

Назив места	Пошт.	Телег.	Допл.	Поч. рада и реш.	ПТ
1. Милановац Доњи	200	+	100	14. VIII	1880. ОБр.2921
2. Аранђеловац	200	+	100	1. IV	1881. ОБр.902
3. Бања	200	+	100	1. IV	1881. ОБр.902
4. Ивањица	200	+	100	1. IV	1881. ОБр.902
5. Паланка смедеревска	200	+	100	1. IV	1881. ОБр.902
6. Рача крагујевачка	200	+	100	1. IV	1881. ОБр.902
7. Трстеник	200	+	100	1. IV	1881. ОБр.902
8. Обреновац	500	+	250	1. IV	1881. ОБр.902
9. Ражањ	200	+	100	1. XI	1881. ОБр.4409
10. Лешница	200	+	100	1. XII	1881. ОБр.5306
11. Голубац	200	+	100	1. I	1882. ОБр.5728
12. Паланка Брза	200	+	100	1. XI	1883. ПТБр.5610
13. Брус	200	+	100 + 200	16. VI	1884. ПТБр.5461
14. Сараорци	200	+	100 + 200	1. IV	1884. ПТБр.2860
15. Варварин	200	+	100 + 200	1. IX	1886. ПОБр.4687
16. Топола	200	+	100 + 200	16. VIII	1886. ПОБр.6983
17. Гроцка	200	+	100 + 200	11. IV	1887. ПОБр.1585
18. Александровац крушев.	200	+	100 + 200	1. IX	1888. ПОБр.6983
19. Бајина Башта	200	+	100 + 200	1. V	1888. ПОБр.2918
20. Врњачка Бања	200	+	100 + 200	15. VI	1890. ПАБр.1710
21. Бољевац	200	+	100 + 200	10. VI	1890. ПАБр.1640
22. Љубовија	200	+	100 + 200	21. VI	1890. ПАБр.2130
23. Чајетина	200	+	100 + 200	16. XI	1890. ПОБр.2863
24. Косјерић	200	+	100 + 200	1. I	1891. ПСБр.3129
25. Рибарска Бања	200	+	100 + 200	10. VI	1891. Бр.1530
26. Радужевац	500	+	250 + 500	1. XI	1891. ПСБр.1592
27. Рековац	200	+	100 + 200	16. I	1892. Бр.575
28. Наталинци	200	+	100 + 200	24. III	1892. Бр.4327
29. Умка	200	+	100 + 200	1. VIII	1892. Бр.9930
30. Лазаревац	200	+	100 + 200	1. X	1892. Бр.14021

У међувремену решено је да се повиси исплата код неких пошта. Тако пошта Милановац Горњи повећава исплату од 200 + 100 на 500 + 250, а пошта Лесковац од 350 + 175 на 500 + 250. Ова ће се исплата почети вршити од 15. X 1881. год. ОБ Бр. 4409. (7)

На основу Закона о поштанским упутницама од 4. XII 1879. године и изменама и допунама истог закона од 31. III 1892. године а у интересу трговине и јавног саобраћаја као и у интересу што живље упутничке радње код пошта, министар народне привреде је решио да се у опредељењима предњих одељака I и II учине извесне измене и допуне. Тако се поште овлашћују:

а) Да примају уплате и да врше исплате поштанских упутница до највише суме од 500 односно 250 динара по комаду.

У попису налазе се поштанске станице које већ и од раније врше ову службу а и оне које овим овлашћењем почињу да врше упутничку службу. С тога ћу навести само оне које почињу да врше ову службу и то следеће поште:

1. Београд минист.	13. Лебане
2. Београд Сава	14. Ниш жељ. ст.
3. Београд жељ. ст.	15. Орашје
4. Београд Врачар	16. Паланка бела
5. Брестовачка бања	17. Петровац
6. Власотинци	18. Пожега
7. Врањска бања	19. Рашка
8. Жабаре	20. Сталаћ
9. Жагубица	21. Соко бања
10. Крупањ	22. Текија
11. Кучево	23. Уб
12. Лапово	

Брестовачка бања, Врањска бања, Врњачка бања и Рибарска бања врше ову службу за време бањске сезоне.

Београд министарство, Београд жељезничка станица, Ниш жељезничка станица примаће само уплате без исплате.

б) Да примају само уплате поштанских упутница за град Београд до највише суме од 2000 односно 1000 динара по комаду следеће поштанске станице: Алексинац, Аранђеловац, Ваљево, Врања, Градиште, Зајечар, Ивањица, Јагодина, Кладово, Књажевац, Крагујевац, Краљево, Крушевац, Лесковац, Лозница, Милановац Горњи, Неготин, Ниш, Ниш жељ. ст., Обреновац, Паланка, Параћин, Петровац, Пирот, Пожаревац, Прокупље, Свилајнац, Смедерево, Трстеник, Уб, Ужице, Чачак, Шабац и Буприја.

Свака оваква упутница мора бити адресирана — „Београд главна пошта“.

Ове измене и допуне ступиће у живот 1. I 1893. године. ПТ Бр. 18392, 24. XI 1892. године. (8)

Министар народне привреде решио је да се у правилнику за вршење Закона о поштанским доплатама од 23. X 1871. године, која су правила прописана 15. XII 1882. године О Бр. 5410 учине следеће измене и допуне у ставки I чл. 2:

2. Свака поштанска станица која врши аманетну службу а у исто време упутничку вршиће и службу поштанских пошиљака са доплатом и то до највише суме од 500 динара по комаду. Поштанске станице су следеће: сем Александровца крушев., Београд министарство, Београд жељезничка станица, Бајина Башта, Брус, Варварин, Лебане, Љубовија, Ниш жељезничка станица, Чајетина све остале поштанске станице које се налазе у попису у ставци III тачке „а“ измене и допуне закона од 31. III 1892. године. Ове измене и допуне ступају у живот 1. I 1893. године, ПТ Бр. 18572, 27. XI 1892. год. (9)

У периоду од 1894. до 1913. године при поштанским станицама отварају се нова поштанско-упутничка места. У том периоду ниже наведене поште вршиле су службу поштанских упутница.

1. Александровац пож.	(1900)	6. Багрдан	(1910)
2. Ариље	(1898)	7. Бачина	(1911)
3. Азања	(1911)	8. Белановица	(1907)
4. Бабушница	(1903)	9. Београд Дунав	(1894)
5. Баточина	(1901)	10. Београд Берза	(1914)

11. Бор	(1906)	29. Митровица шаб.	(1894)
12. Богатић	(1894)	30. Младеновац	(1894)
13. Царево Село	(1913)	31. Прељина	(1903)
14. Чукарица	(1912)	32. Рам	(1903)
15. Бићевац	(1912)	33. Ристовац	(1898)
16. Деспотовац	(1903)	34. Рогачица	(1908)
17. Драгинац	(1912)	35. Рудник	(1895)
18. Дубравица	(1902)	36. Сењски Рудник	(1905)
19. Грделица	(1911)	37. Сопот	(1897)
20. Грабовац	(1911)	38. Сталаћ	(1894)
21. Гукош	(1912)	39. Сурдулица	(1894)
22. Јабучевац	(1903)	40. Сврљиг	(1907)
23. Каменица	(1901)	41. Велика Плана	(1894)
24. Ковиљача	(1912)	42. Велики Поповић	(1913)
25. Краљево Село	(1913)	43. Владичин Хан	(1903)
26. Лауша	(1913)	44. Владимирци	(1898)
27. Маврови Ханови	(1914)	45. Власина	(1912)
28. Мионица	(1894)	46. Злот	(1911)

У загради иза имена места година представља вероватан почетак рада упутничке службе на основу података добијених од упутничких жигова.

Решењем министра грађевина од 2. IX 1913. године ПТ Бр. 37045 одобрено је да се у новоослобођеним крајевима отворе поштанско-телеграфске станице. При овим станицама такође се вршила служба поштанских упутница. Ова је Служба почела рад 1913. године. (10)

Према решењу неке су поште отворене и на страном подручју, а неке су биле само војна пошта.

Овде ћу дати попис само оних које су остале на нашем подручју:

1. Битољ	округ битољски	23. Нова варош	округ пљеваљски
2. Крушево	" "	24. Пријеполје	" "
3. Охрид	" "	25. Приштина	" приштински
4. Ресан	" "	26. Вучитрн	" "
5. Прилеп	" "	27. Гњилане	" "
6. Дебар	" дебарски	28. Подујево	" "
7. Жировница	" "	29. Феризовић	" "
8. Кавадар	" кавадарски	30. Скопље	" скопљански
9. Валандово	" "	31. Велес	" "
10. Бевђелија	" "	32. Качаник	" "
11. Неготино	" "	33. Тетово	" тетовски
12. Куманово	" кумановски	34. Брод	" "
13. Кратово	" "	35. Кичево	" "
14. Крива паланка	" "	36. Гостивар	" "
15. Прешево	" "	37. Штип	" штипски
16. Нови Пазар	" н. пазарски	38. Кочане	" "
17. Митровица	" "	39. Берово	" "
18. Сјеница	" "	40. Радовиште	" "
19. Ораховци	" призренски	41. Св. Никола	" "
20. Сува Река	" "	42. Дојран	" погр. место
21. Враниште	" "	43. Струга	" "
22. Призрен	" "	44. Прибој	" "

УПУТНИЧКИ ЖИГОВИ

Упутнички жигови по типу су слични месним поштанским жиговима Србије. Једина је разлика у натписима. Упутнички жигови имају у горњем делу натпис у нешто скраћеном облику „Пошт. упутница“ или „Поштан. упутница“, а у доњем делу се налази назив поштанског места. Са обе унутрашње стране круга код једнокружних жигова, а код двокружних између два круга налазе се разни украси у виду листа детелине, две тачке или звездице. Пречник круга је различите величине и креће се од 18 до 30 мм. Код неких жигова поред

датума у истом реду на крају налази се ознака часа који означава пријем упутнице. Ову ознаку часа налазимо код једнокружних и дуплокружних жигова са шрафираним пољем или без њега.

Код упутничких жигова постоје два основна типа: једнокружни и двокружни. Постоје следеће варијанте:

1. Једнокружни жиг са вертикалним датумом, ознака дана, месеца и године једна испод друге. Месец означен скраћеним словима.

2. Једнокружни жиг са хоризонталним датумом, ознака дана, месеца и године једна поред друге. Месец означен римским бројем или словима.

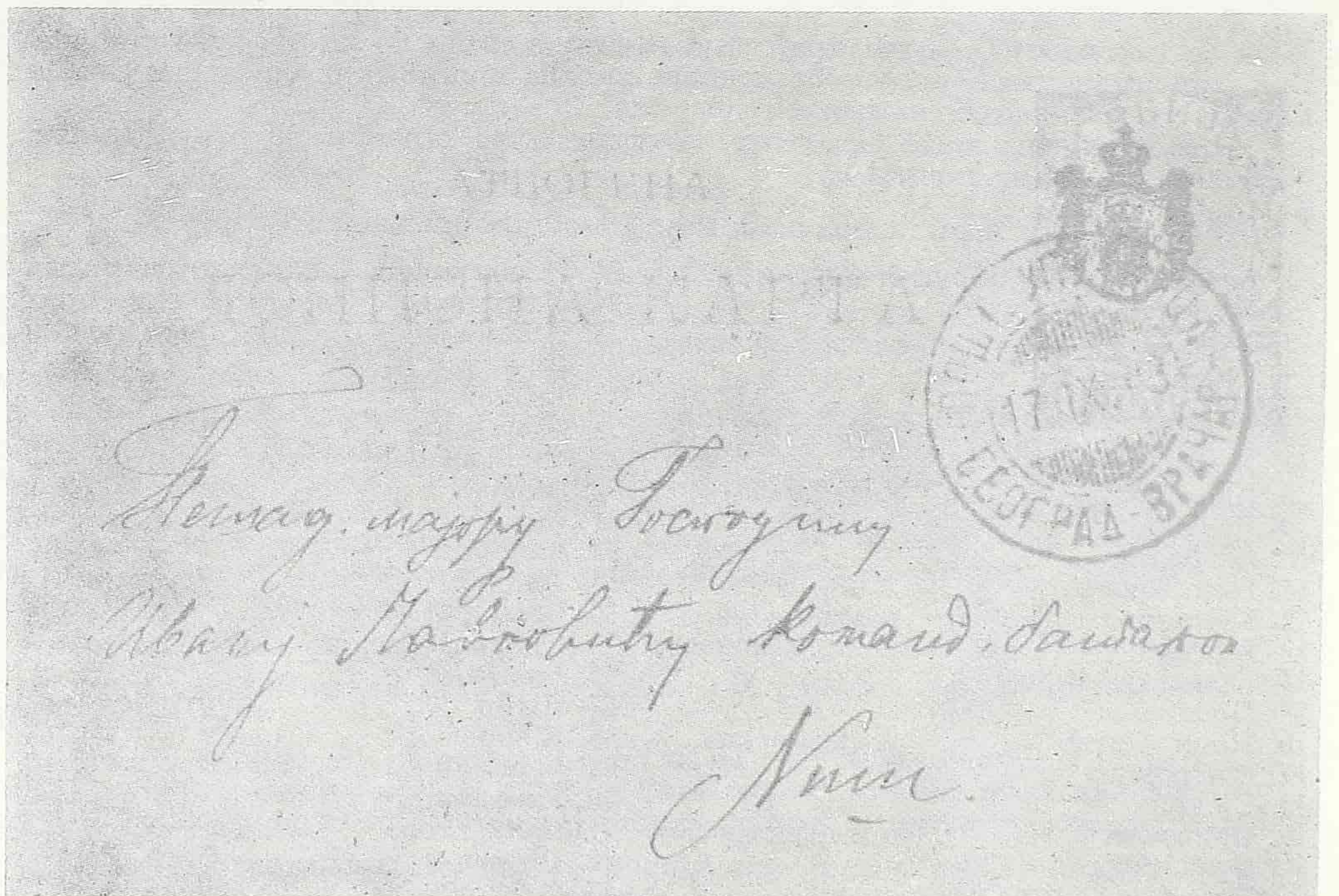
3. Једнокружни жиг са хоризонталним датумом који се налази у простору између две праве линије.

4. Једнокружни са унутрашњим сегментима који су обухваћени луковима.

5. Двокружни са хоризонталним датумом.

6. Двокружни са хоризонталним датумом и са шрафираним унутрашњим сегментима.

7. Једнокружни са унутрашњим правоугаоним пољем изнад и испод кога се налазе шрафирани сегменти.

По завршетку I светског рата кад су поново отворене поште у Србији у прво време употребљавани су провизорни жигови без датума. Облик ових жигова био је једнокружни са простором за рукописно означавање датума између две двоструке праве линије. Боја за жигосање ових упутница није била само црна, како је било строго предвиђено за жигосање поштанских упутница пре светског рата, већ је сада употребљавана и црвена. Ови су жигови употребљавани само привремено док нису у новој држави Срба Хрвата и Словенаца почели да се употребљавају прави упутнички жигови.

Према распису бр. 205, ПТ Бр. 44869 од 7. XII 1899. године, за време док се жигови са датумом извесних поштанско-телеграфских станица не преправе за 1900. годину, наређен је специјални поступак за упутничку службу. „За жигосање унутрашњих упутница стављаће овако рукописно назначење: „УПУТНИЧКИ ЖИГ“ (име станице, датум), а испод тога потпис дотичног званичника. За међународни упутнички жиг може се употребити ма какав жиг станице са датумом, а поред отиска исписиваће се рукописно име станице на француском

са датумом (по новом) и потписом дотичног званичника. Станице пак којима не би остао никакав жиг са датумом ставиће на међународне упутнице на место жига овакво назначење: „УПУТНИЧКИ ЖИГ“ (име станице, датум и потпис) и слати их у завоју, као препоруку, београдској пошти. Ово ће се вршити само док станице не добију преправљене жигове“. (11)

Такођер 1909. године послат је распис бр. 106, ПТ Бр. 29006 од 10. X са упутством како ће се слати месни жигови ради преправке за употребу 1910. године и даљим годинама. Ове преправке односе се и на упутничке жигове. (12)

Да се не би правили нови упутнички жигови за станице министар грађевина одобрио је расписом бр. 113, ПТ Бр. 31045 од 28. X 1909. године поштанско-телеграфским станицама ово:

1. Да поштанско-телеграфске станице за време оправке упутничких жигова изузетно од чл. 15 правила службе о упутницама по унутрашњој радњи стављају на упутнице уместо упутничких жигова јасне отиске у боји својих званичних печата.

2. Да станице прво шаљу ради оправке упутничке жигове, па онда редом месне жигове.

3. Да станице, које имају само по два жига (упутнички и месни) за време док се месни жигови не поправе, жигошу све пошиљке упутничким жигом са датумом; а оне што имају више месних жигова неће смети употребљавати упутничке жигове за жигосање пошиљака. (13)

(1) Српске Новине, бр. 133, 2 XI 1871,

(2) Исто, бр. 279, 20 XII 1879,

(3) Исто, бр. 106, 13 V 1880,

(4) Исто,

(5) Исто, 1881,

(6) Исто,

(7) Исто,

(8) Исто, бр. 260, 26 XI 1892,

(9) Исто, бр. 263, 29 XI 1892,

(10) Исто, 1913,

(11) ПТ Весник, 1899, стр. 345,

(12) Исто, 1909, стр. 99,

(13) Исто, 1909, стр. 103,

NOVE MARKE

EVROPA

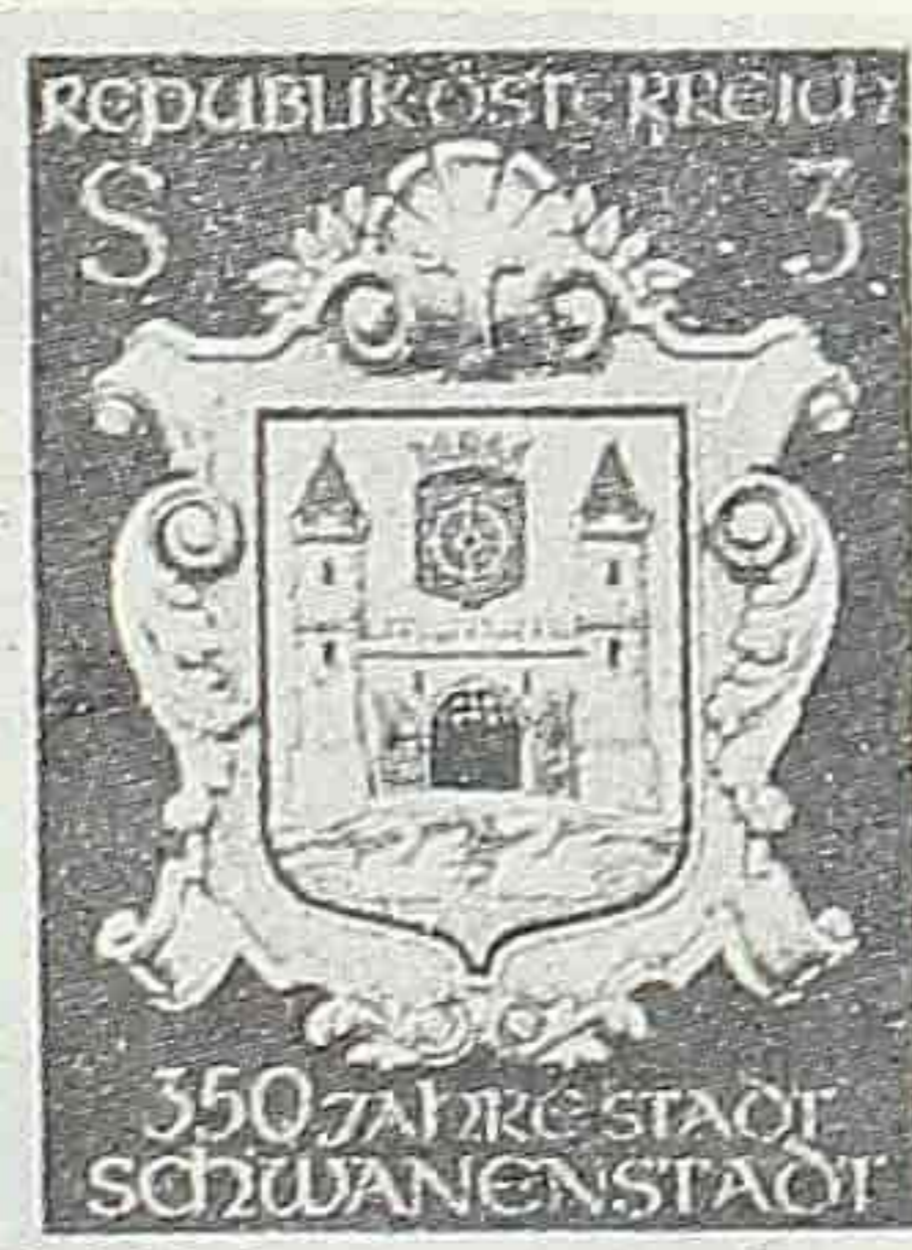
ANDORA (francuska)

13. juni: »Univerzitet u Andori« (—80 fr.)

AUSTRIJA

18. maj: »350-godišnjica grada Švanenštatt (3 S)

18. maj: Zamkovi — Salzburg (7,50 S)

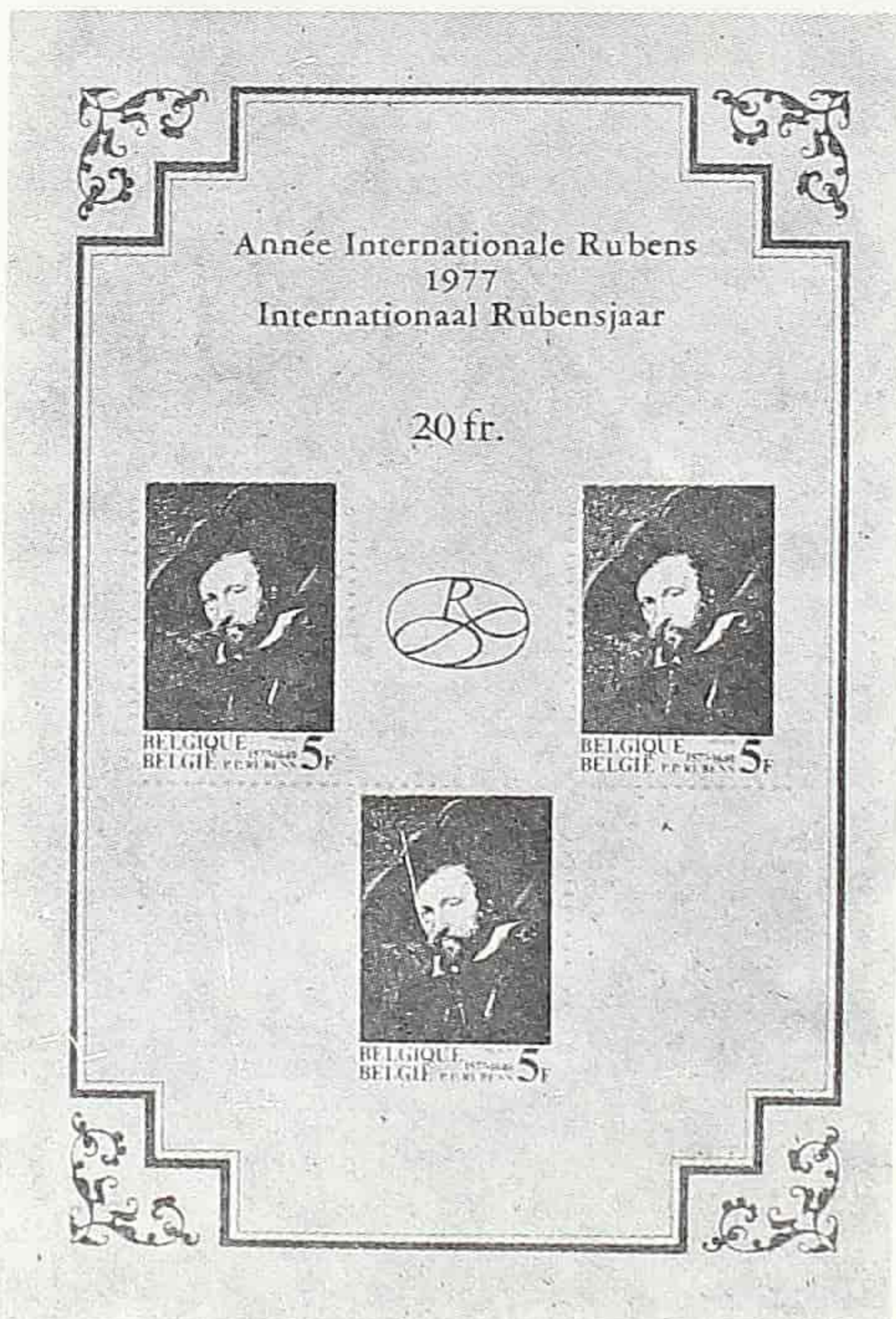
17. juni: Prigodno izdanje povodom održavanja Petog simpozijuma svetskog Koroneli saveza prijatelja globusa (3 S)

juli: Kanu — svetsko prvenstvo na divljim vodama (4 S)

BELGIJA

13. juni: Prigodno izdanje kojim se obeležavaju slavne godišnjice u istoriji ove zemlje (4,50, 5, 6,50, 14 F)

27. juni: Međunarodna godina Rubensa. Marka na fosforescentnom papiru od 5 F. Izdat je i blok od 20 F

BERLIN (zapadni)

1. juli: »100-godišnjica zakona o patentima (60 pf)
13. juli: »100-godišnjica telefona u Nemačkoj (50 pf)

13. juli: Prigodna marka povodom održavanja »Salona 77« pod nazivom »Tendencije dvadesetih godina« (70 pf)

BUGARSKA

- April: Prigodno izdanje u međunarodnoj godini Rubensa (13, 23, 40 st.) Štampan je i blok od 1 Lv

April: Šumske životinje (1, 2, 10, 13, 23 st.)

Maj: „3 svetsko prvenstvo u dizanju tereta za juniore« (13 st.)

Avgust: »VII evropsko prvenstvo u rukometu za žene« (23 st.)

Avgust: »Stari brodovi« (1, 2, 3, 12, 43 st.)

DANSKA

30. juni: Serija od četiri vrednosti. Na markama su prikazani motivi sa Južnog Jitlanda (60, 90, 150, 200 ore)

FINSKA

25. maj: Godina Sauna u Finskoj (2,00 Fmk)

31. maj: »800-godišnjica dolaska Ortodoksa u Kareliu (0,90 Fmk)

8. juli: »200 god. rođenja Pavo Rotsalainen« (0,90 Fmk)

FRANCUSKA

16. maj: priključenje Kambrezija (80 c)

23. maj: Evropska inženjerska asocijacija za konstrukcije (1,10 Fr)

20. juni: Komemorativna marka posvećena Generalu De Golu (1,00 Fr)

4. juli: 500-godišnjica priključenja Burgonje (1,25 Fr)

11. juli: 10-godišnjica međunarodne asocijacije (1,40 Fr)

11. juli: Katedrala u Bajeu (1,90 Fr)

18. juli: Manastir Dorat (1,45 Fr)

GIBRALTAR

27. maj: »Amphilex-Europa 77« (6, 12, 25 p)

HOLANDIJA

26. maj: Prigodno izdanje povodom izložbe AMPHILEX. Marke su sa

doplatnim viškom a nominala pojedinačne marke je 55+45 c. Fosforescentni papir. Izdat je i blok 2,00 Dfls)

9. juni: 200 god. Udruženja za trgovinu i industriju (55 c)

IRSKA

4. april: »100-godišnjica nacionalne biblioteke« (8 p)

4. april: „100-godišnjica nacionalnog muzeja (10 p)

8. juni: Izdanje redovnih maraka (10, 12, 17 p)

27. juni: Europa-Cept (10, 12 p)

ISLAND

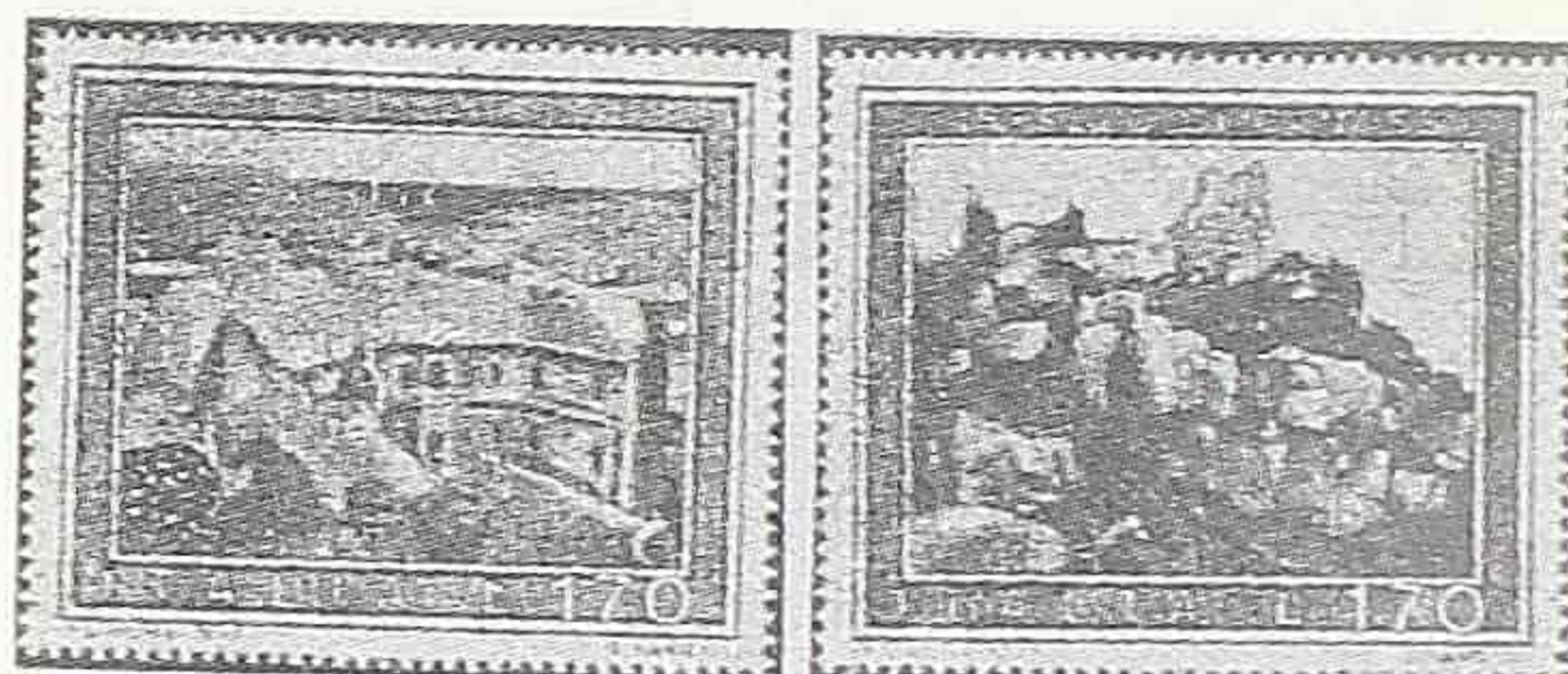
14. juni: Izdanje u evropskoj godini zaštite čovekove sredine (40 ikr)

14. juni: 75-godišnjica islandskog udruženja sindikata (60 ikr)

ITALIJA

30. maj: Izdanje posvećeno turizmu. Tri vrednosti. Pojedinačna marka 140 Lit

KIPAR

15. juni: Srebrni jubilej kraljice Elizabete II (120 M)

15. juni: Stari novac Kipra (10, 40, 60, 100 M)

LIHTENŠTAJN

8. juni: »Kulturno nasleđe« (10, 50, 80, 90 Rp)

8. juni: »Metalni novac iz različitih vremenskih razdoblja ove države (35, 70, 80 Rp)

NEMAČKA DR

17. maj: Međunarodni dan telekomunikacija (20 pf)

17. maj: Tehnika i sport (10, 20, 35 pf)

MALTA

17. maj: Svetski dan komunikacija (1, 6, 8, 17 c)
5. juli: Europa cept (7, 20 c)

MAĐARSKA

10. juni: »25-godišnjica državnog ansambla narodnih igara« (3 Ft)

14. juni: »Stari muzički instrumenti iz Fogtlanda« (10, 20, 25, 35, 70 pf)

28. juni: »400 godina rođenja Rubensa«
(10, 15, 20, 25, 35, 50 pf)

28. juni: »30-godišnjica kluba Nemačko-Sovjetskoc prijateljstva, blok
(50 pf)

NEMAČKA SR

13. juli: 200-godišnjica rođenja slikara i grafičara Filipa Ota Rungea
(60 pf)

13. juli: 100-godišnjica smrti Vilhelm Emanuela fon Ketelera poznatog socijalreformatora u Nemačkoj
(50 pf)

13. juli: 100-godišnjica rođenja pastora Frica fon Bodelšvinga (50 pf)

NORVEŠKA

22. juni: Norveška obalska plovidba, brodovi (100, 125, 130, 180 ore)
Marke su sa fosforescentnim nanosom

POLJSKA

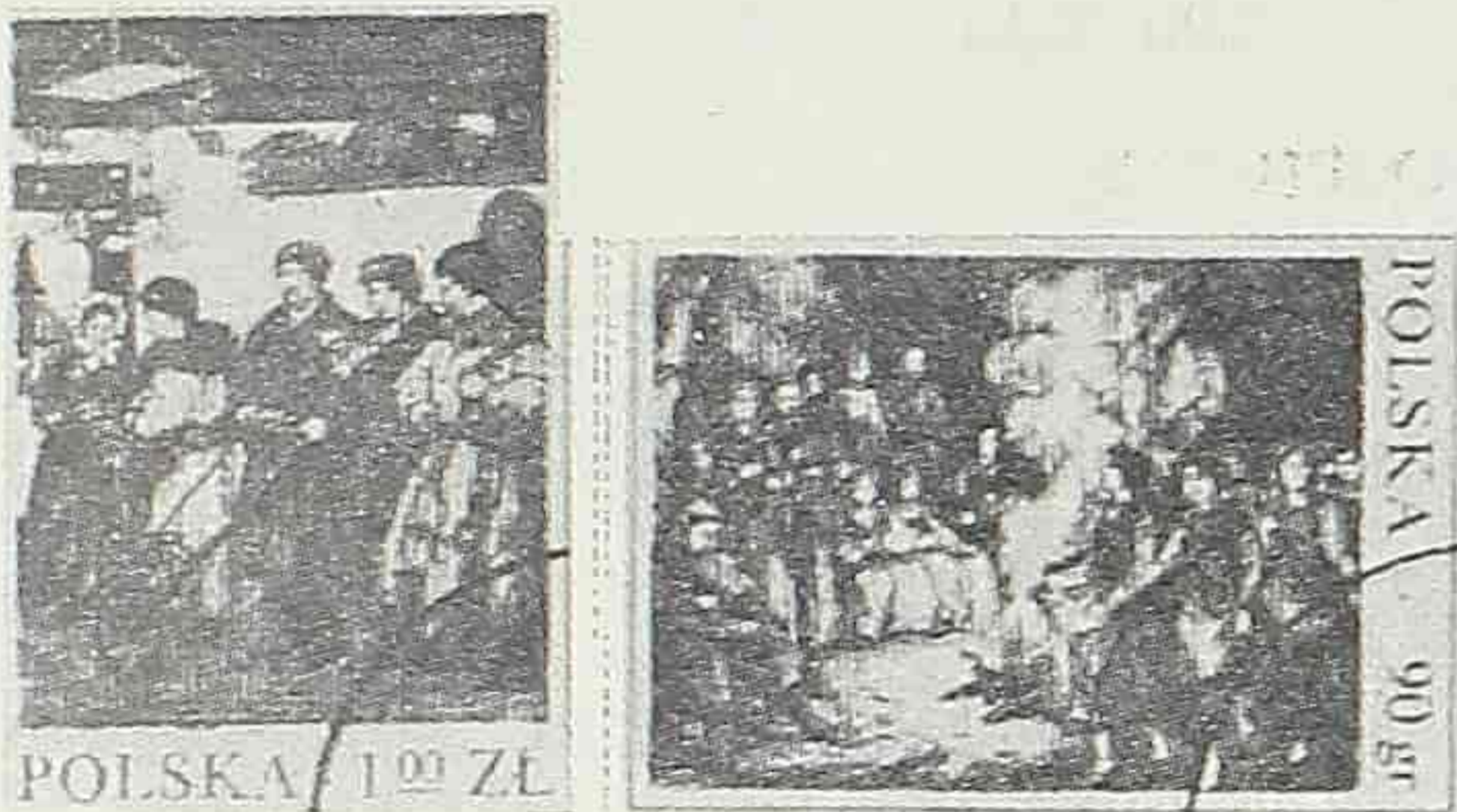
6. maj: »30 god. Međunarodne biciklističke trke Varšava — Berlin —
— Prag (1,50 Zl)

16. maj: Prigodno izdanje povodom izložbe maraka AMPHILEX 77
(6 Zl)

12. maj: Životinje (1, 1,50, 1,50, 6 Zl)

13. juni: Poljske narodne svečanosti
(0,90, 1, 1,50, 3, 6, 8,40 Zl)

SSSR

- 12. maj: »100-godišnjica rođenja F. E. Deržinskog« (4 k)
- 12. maj: Flora SSSR-a (2, 3, 4, 6, 16 k)
- 16. maj: Let sovjetskog kosmičkog broda SOJUZ-24 i orbitalna stanica SALJOT-5 (10 k)

TURSKA ZAJEDNICA NA KIPRU

- 2. maj: Europa-Sept (80, 100 M)

ŠPANIJA

- 2. maj: Europa-Sept (3, 12 PTA)
- 7. maj: »50-godišnjica filatelističke berze na trgu Major u Madridu« (3 PTA)

VELIKA BRITANIJA

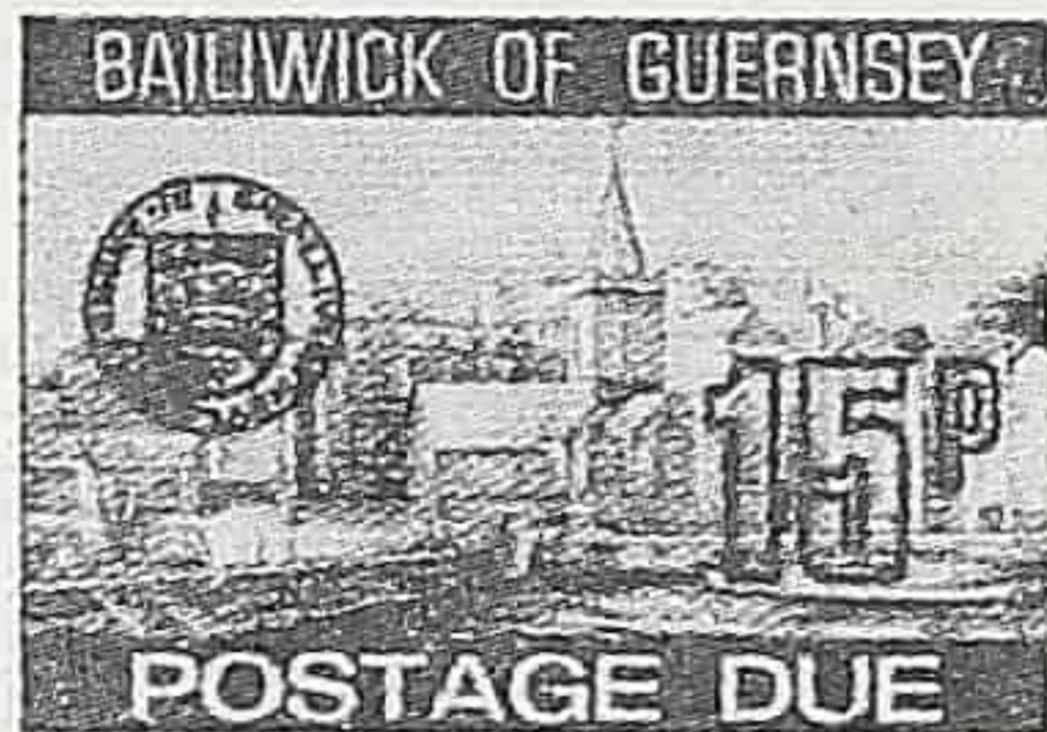
- 8. juni: Prigodno izdanje povodom održavanja konferencije zemalja Komonvelta, na nivou vlada« (13 p)
- 15. juni: Srebrni jubilej kraljice Elizabete II (9 p) isto kao izdanje od 11. maja promenjena boja

GERNZI

- 2. avgust: Praistorijski spomenici (5, 7, 11, 13 p)

august: Redovno izdanje sa pretiskom
(1/2, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 15 p)

DŽERSI

24. juni: Znameniti ljudi (5, 7, 11, 13 p)

VATIKAN

20. maj: »600 god. Pape Gregor XI
(170, 350 L)

VANEVROPA

AFAR I ISA

5. maj: Dve prigodne marke posvećene slavnim imenima elektrotehnike, Tomasu Edisonu i Alesandru Volti (55, 75 fr)

3. juni: Školjke (5, 85 fr)

ALŽIR

21. maj: Fauna, Ptice (0,60, 1,40, 2,00, 3,00 DA)

ANTIGVA

6. juni: Serija prigodnih maraka u čast 21-godišnjice organizovanja Karnevala (10, 30, 50, 90 c, 1 \$)

ARGENTINA

19. mart: Izdanje kojim se obeležava Konferencija UN o vodi (70,00 P\$)

19. mart: Dr Dalmacio Velez Sarsfield utemeljivač zakonodavstva u Argentini (50 P\$)

26. mart: Umetnost, dela Butlera i Karide (50, 70 P\$)

14. maj: Dve prigodne marke povodom predstojećeg Svetskog prvenstva u fudbalu 1978. godine, u Argentini (30, 70 P\$)

ASCENSION

27. juni: Izdanje prigodnih maraka u znak sećanja na značajne objekte izgrađene da se obezbedi dovoljno vode (3, 5, 12, 25 p)

BARBADOS

3. maj: Dve redovne marke, Cveće (20, 45 c)

BAHAMSKA OSTRVA

maj: Stanovnici mora (3, 8, 16, 21 c). Štampan je i blok od ove četiri vrednosti

BELIZE

juni: Jedna redovna marka, Leptiri (35 c)

BENIN

23. mart: Izdanje za avionsku poštu, 10-godišnjica Državne lutrije (50 fr)

13. maj: Euroafrika (200 fr)

23. maj: Jedna marka za vazdušni saobraćaj (200 fr)

13. juni: Fauna (2, 3, 5, 10 fr)

BERMUDA

20. juni: 100-godišnjica članstva Bermude u UPU (5, 15, 17, 20, 40 c)

BRUNEI

maj/juni: Srebrni jubilej kraljice Elizabete II (10, 20, 75 c)

ETIOPIJA

20. juni: Gradovi Etiopije (5, 10, 25, 50, 90 c)

GVINEJA

25. april: Školjke (1, 2, 4, 5, 7, 8, 10, 20, 35 S)

HOLANDSKI ANTILI

6. maj: Centralnoameričko i Karibsko prvenstvo u Bridžu (20+10), 25+12, 40+18 c)

HONKONG

juni: Turizam (20, 60 c, 1,30, ",00 \$)

INDIJA

1. april: 15-godišnjica Poštanske unije Azije i Okeanije (200 p)

2. april: 100-godišnjica rođenja konstruktora savremenih brodova Narotam Morarjea (25 p)

4. april: Književnik Makhalalu Čaturvedi (1889—1968) (25 p)

14. april: Mahaprabhu Valabahačaria (1479—1531) (3 R) Marka sa fosforom.

KAJMAN OSTRVA

juli: Turizam (5, 10, 20, 25 c). Štampan je i blok

KAP VERDE

maj: Crveni krst (0,50 Esc)

KOMOREN

14. april: (10, 30, 40, 50, 200, 400 F) Štampan je i blok za avionsku poštu, 500 F

14. april: Vazdušni brodovi i železnice (20, 25, 50, 75, 200, 500 F). Blok za avionsku poštu 500 F

MONGOLIJA

7. maj: Praistonijske životinje (10, 20, 30, 40, 60, 80 munga, 1 T)

NORFOLK OSTRVA

10. maj: Redovno izdanje od četiri vrednosti (17, 19, 20, 40 c)

10. juni: Srebrni jubilej kraljice Elizabete II (25 c)

5. juli: Leptiri (konačno izdanje) (3, 4 c, 2 \$)

5. juli: Izdanje prigodnih maraka (3, 4, 7, 8, 12, 14, 25 c)

NOVA KALEDONIJA

16. april: Satelitska stanica (29 fr)

PAPUA NOVA GVINEJA

8. juni: Ptice (7, 15, 30, 50 t)

PARAGVAJ

3. mart: 200-godišnjica Američke revolucije (1, 2, 3, 4, 5, 10, 15, 20 G). Štampana su i dva bloka, svaki od 25 G

PERU

* * * — Provizorijsko izdanje maraka za redovni saobraćaj (3,50 preko 4,60, 5,00 preko 4,30 i 1,00 preko 3,20 S)

POLINEZIJA FRANC.

23. maj: Korali (25, 35 Fr)

8. juni: Plodovi (1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 10, 15, 19, 20, 25, 35, 50, 100, 200 Fr)

SINGAPUR

9. april: Redovne marke, školjke (1, 5, 10, 15, 20, 25, 35, 50, 75 c)

SJEDINJENE AMERIČKE DRŽAVE

4. juli: Blok od četiri marke od po 13 c povodom dana Nezavisnosti

TOGO

9. maj: Serija prigodnih maraka kojom se obeležava 50-godišnjica preletanja Atlantika (25, 50, 60, 85, 90, 100 fr)

13. juni: Životinje (5, 15, 60, 90, 100, 200 Fr)

TRINIDAD I TOBAGO

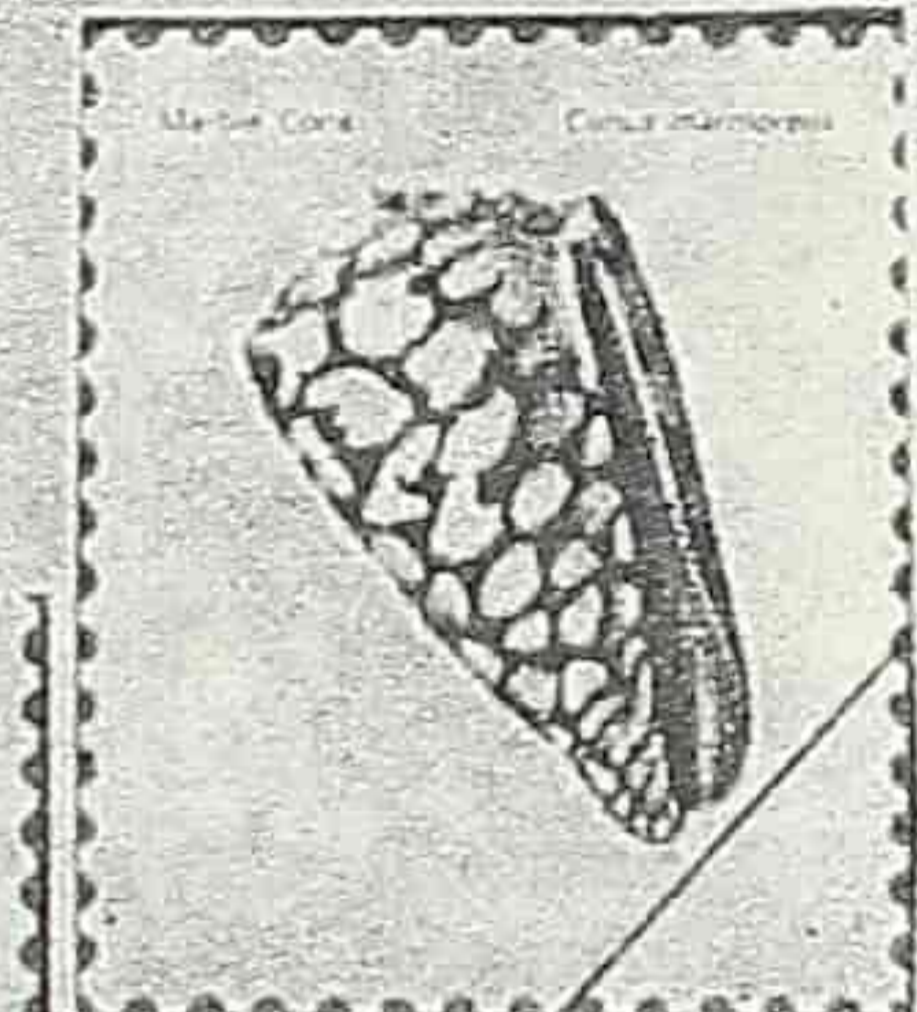
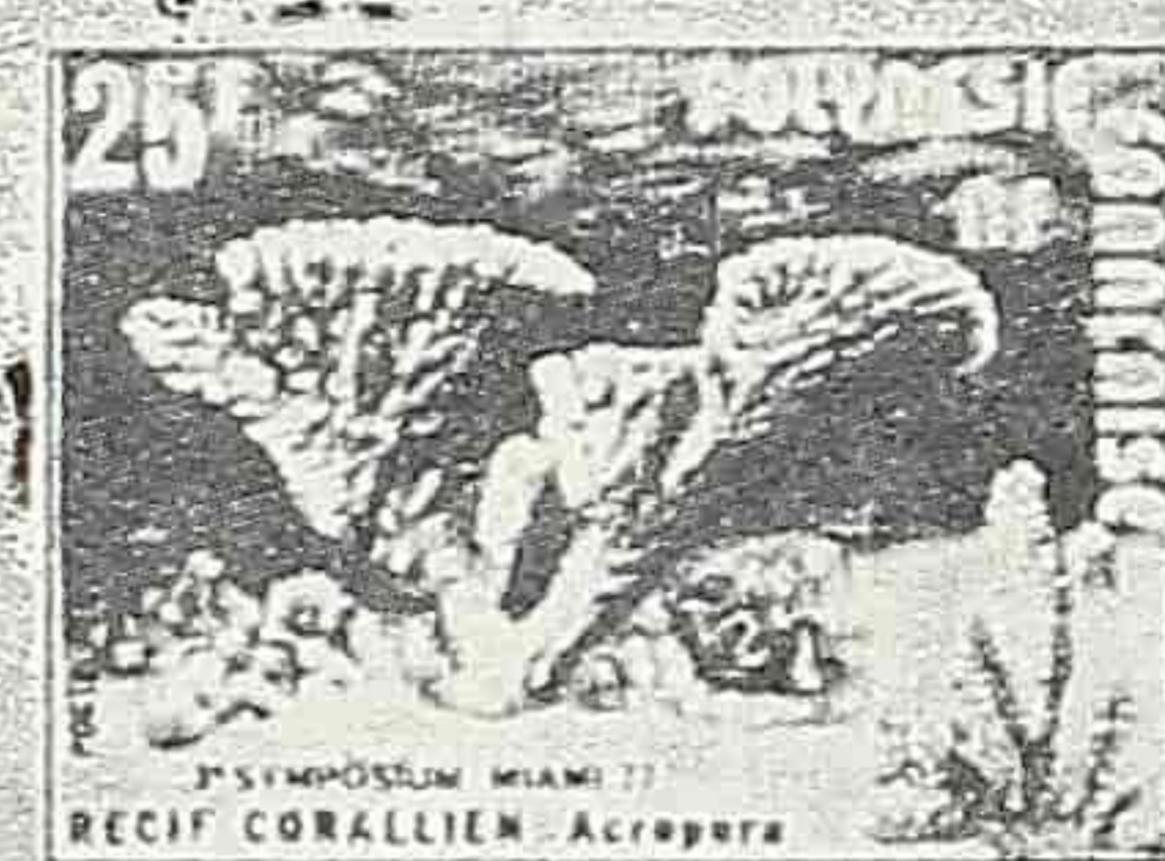
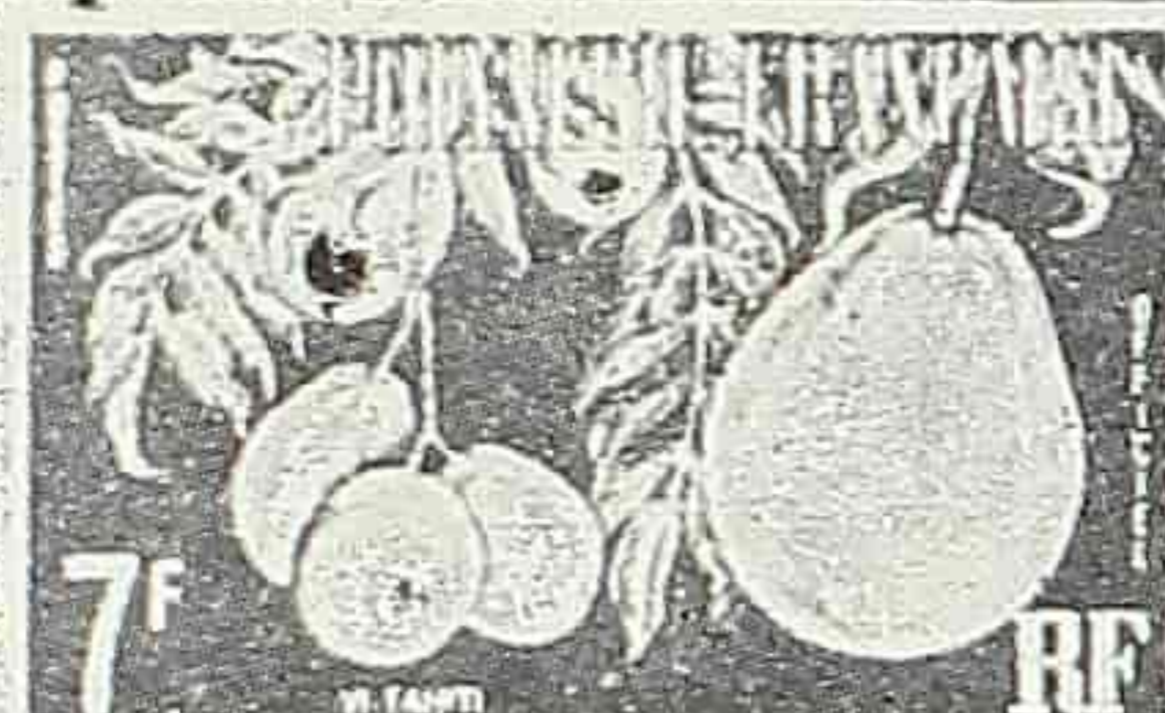
4. april: 50-godišnjica uspostavljanja vazdušne pošte u Trinidadu

UJEDINJENI ARAPSKI EMIRATI

12. april: 25-godišnjica arapske poštanske unije (50, 80 F)

ZAPADNA SAMOA

20. maj: 50-godišnjica Lindbergovog transatlantičkog leta (22, 24, 26, 50 S). Štampan je i blok

PAPIRNI NOVAC JUGOSLAVIJE 1918 — 1976.

I DEO — KRALJEVINA SRBA, HRVATA I SLOVENACA — Aleksandar I kralj, Srba, Hrvata i Slovenaca 1918 — 1929 —

I. 1. ŽIGOSANJE I MARKIRANJE NEPRIJATELJSKOG NOVCA

Problem unifikacije novčanog saobraćaja

VITOMIR SOKOLOVIĆ

Posle završetka Prvog svetskog rata, Austrougarska država se raspala na sedam država, i to: Austriju, Mađarsku, Čehoslovačku, Jugoslaviju, Poljsku, Rumuniju i Italiju. Te ranije postojeće ili nove države imale su sada sedam novih vrsta kruna, koje su na njihovim teritorijama bile sredstvo plaćanja.

Odmah po završetku rata, zvaničan državni kurs po kome su dinari menjani izbeglicama za franke izgubio je svaki značaj, i tečaj dinara postao je slobodan ne samo prema stranim monetama nego i prema kruni, koja je pored dinara cirkulisala na teritoriji novostvorene države.

Veliki posao se imao svršiti posle rata na unifikaciji novčanog saobraćaja u novoj državi, na teritoriji na kojoj su bile u saobraćaju mnoge valute: srpski dinar, crnogorski perper, mađarska kruna, austrijska kruna, bugarski lev i nemačka marka. Od svih ovih valuta najviše je brige davala kruna, novčanica bivše Austrougarske banke, jedno zbog toga što je nje u celoj državi bilo u opticaju najviše, a drugo što je ista takva kruna cirkulisala kao novac i u drugim državama. Kruna je osim toga dugi niz godina bila novčano sredstvo u delovima naše države koje su bile u sastavu bivše dvojne monarhije, i kao takva, služila za materijalni osnov svih prava, ugovora, bilansa, uloga na štednju itd. Zbog ove poslednje okolnosti problem krunskog optičaja nije bio od istovetne važnosti u severnim i južnim krajevima: dok je u Srbiji i Crnoj Gori taj problem interesovao samo imaoce tih novčanica, on je u svima ostalim krajevima naše zemlje zadirao u ukupne pravne i materijalne odnose građana.

Žigosanje i markiranje austrougarskih kruga i žigosanje leva, marke i austrougarskog izdanja crnogorskih perpera

Po završetku rata vladala je velika neizvesnost u pogledu načina na koji će se rešiti problem kruna. Austrougarska kruna je još za vreme rata zapala u težak položaj, ali se o tome nije znalo odmah, pošto Austrougarska narodna banka za sve vreme rata nije objavljivala svoja stanja niti je držala zborove akcionara. Za pravu vrednost krune saznalo se tek pred kraj rata, odnosno na zboru akcionara Austrougarske banke od 8. februara 1918. godine, na kome su bili podneseni računi banke za četiri godine ujedno (1914—1917). Iz tih računa prvi put se videlo da je optičaj novčanica porastao od 2.493 miliona u početku 1914. na 18.439 miliona kruna u 1917. godini, i da je podloga za isto vreme spala od 1.562 na 381 milion kruna. Saznanje o ovolikom porastu optičaja naglo je uticalo ne samo na kurs krune na stranim berzama nego i na kurs te novčanice prema dinaru, koji je onda cirkulisao u okupiranoj Srbiji. Ali zlo ne bi bilo tako veliko,

da se inflacijom nije nastavilo i posle februara 1918. godine. Pošto se decembra 1918. godine opticaj austrougarskih kruna popeo na preko 35,5 milijardi, a ubrzo zatim dostigao i iznos od 52 milijarde kruna, bilo je sasvim jasno da je austrougarska emisiona banka zagazila u tešku inflaciju.

Inflacija krunskih novčanica bi ostala svakako čisto austrijsko-mađarski problem, da u to vreme te novčanice nisu cirkulisale, kao što je rečeno, i u našoj zemlji. Vezane za Austrougarsku banku i njenu podlogu, »jugoslovenske krunice« su sve više gubile svoju vrednost prema dinaru, stvarale pometnju u materijalnim i pravnim odnosima, a naporedo s time izazivale i paniku ulagača u severnim krajevima naše zemlje. Ali cirkulacija njihova postala je naročito opasna za novu državu od trenutka kada se taj novac počeo ubacivati u našu zemlju u sve većim količinama, štampanim u Beču i Pešti tokom cele 1918 i 1919 godine. Dinar je tada bio pokriven u zlatu i devizama sa 87,29% a kruna sa svega 1,1%.

I pored toga što je kruna na jugoslovenskoj teritoriji bila lišena atributa redovnog zakonskog novca, ona je predstavljala izvesnu vrednost, jer je bila fiktivno sredstvo plaćanja u velikom delu naše zemlje. Da bi se ta njena vrednost koliko toliko sačuvala, bilo je pre svega potrebno obustaviti unošenje novih količina krunskih novčanica na naše područje.

Prva mera koja je u tom pravcu bila preduzeta jeste naredba Ministra finansija od 12. decembra 1918. godine, kojom je pod pretnjom konfiskovanja bio zabranjen uvoz austrijskih kruna u novčanicama preko 1.000.— kruna. Ali to je bio samo početak. Nepune dve nedelje posle te zabrane, tj. 25. decembra 1918 godine, naređeno je i žigosanje kruna da bi se time sprečilo dalje ubacivanje u našu zemlju, a naročito da bi se utvrdio tačan iznos kruna na našoj teritoriji. Žigosanjem, koje je zaključeno 31. januara 1919. godine, utvrđeno je da u našoj zemlji ima 5.323 miliona kruna.

Po toj zvaničnoj statistici u raznim krajevima naše zemlje žigosano je, i to:

kruna	421,000.000.—	u Srbiji,
kruna	1.669,000.000.—	u Banatu i Bačkoj,
kruna	512,000.000.—	u Bosni i Hercegovini,

kruna	1.949,000.000.—	u Hrvatskoj i Slavoniji,
kruna	603,000.000.—	u Sloveniji,
kruna	163,000.000.—	u Dalmaciji (u delu koji je odmah po svršetku rata ušao u sastav Kraljevine SHS),
kruna	6,000.000.—	u Crnoj Gori
kruna	5.323,000.000.—	Ukupno

Zbog obilja raznih pečata (preko 2.500) i apoena koji su žigosani (samo austrougarskih krana — 14 vrsta novčanica), svaki pokušaj za njihovo potpuno prikazivanje bilo bi iluzorno, to ćemo navesti sve do sada poznate nam apoene žigosanih austrougarskih krana.

Dešavalo se da su žigosane i novčanice koje nisu više bile u opticaju u Austrougarskoj. Takve novčanice predstavljaju poseban numizmatički raritet.

A. ŽIGOSANJE AUSTROUGARSKIH KRUNA

Kao što je navedeno, žigosanje je izvršeno od 25. 12. 1918. do 31. 1. 1919. godine. Cene su date za prva četiri kvaliteta u dinarima. Cena zavisi od jasnoće žiga i kvaliteta same novčanice.

Kat. br.	Datum — godina izdanja	Apoen	K v a l i t e t			
			IV Presavijena	III Normalno presavijena	II Blago presavijena	I Nepresavijena
1.	31. 3. 1900.	10 krana	R	R	R	R
2.	"	20 krana	R	R	R	R
3.	2. 1. 1902.	50 krana	40—50	50—60	60—80	80—100
4.	"	1000 krana	10—20	20—30	30—40	40—50
5.	2. 1. 1904.	10 krana	5—6	6—10	10—15	15—20
6.	2. 1. 1907.	20 krana	15—20	20—30	30—40	40—50
7.	2. 1. 1910.	100 krana	400—500	500—600	600—700	700—800
8.	2. 1. 1912.	100 krana	5—6	6—10	10—15	15—20
9.	2. 1. 1913.	20 krana	5—6	6—10	10—15	15—20
9a.	2. 1. 1913. (II izdanje)	20 krana	5—6	6—10	10—15	15—20
10.	2. 1. 1914.	50 krana	5—6	6—10	10—15	15—20
11.	5. 8. 1914. (Serija A i B)	2 krune	6—8	8—15	15—20	20—30
11a.	" (Serija C)	2 krune	5—6	6—10	10—15	15—20
12.	2. 1. 1915.	10 krana	5—6	6—10	10—15	15—20
13.	1. 12. 1916.	1 krana	5—6	6—10	10—15	15—20
14.	1. 3. 1917.	2 krune	5—6	6—10	10—15	15—20

B. MARKIRANJE ŽIGOSANIH AUSTROUGARSKIH KRUNA

Izvršenim žigosanjem krunska novčanica je u izvesnoj meri bila nostrifikovana. Žigosanje rešeno je odredbom čl. 206 Sen-Žermenskog ugovora, prema kojoj odredbi je svaka država bila dužna da ispečati neprijateljski novac na svojoj teritoriji i na taj način nostrifikuje ga kao svoj, s tim da se u roku od dvanaest meseci po stupanju ugovora na snagu, žigosane krune, levi, marke i austrougarsko izdanje cmogorskih perpera, imaju zameniti »za svoju sopstvenu monetu uz uslove koje one same budu stvorile«. Međutim, brzina kojom je žigosanje bilo izvršeno išla je na štetu tehničkih zahteva samog posla. Žigosanje je izvršeno od strane mnogih i raznih nadležstava: finansijskih, policijskih i opštinskih vlasti, a delom od strane vojnih ustanova, pa čak i žandarmerijskih stanica. Žigovi su udarani proizvoljno, na raznim mestima banknote, u raznim bojama i oblicima, a bilo ih je i na stranim jezicima. Na taj način falsifikovanje mnogobrojnih žigova bilo je vrlo prosto i moglo se lako vršiti.

Kako se rešenje o zameni krana odlagalo više iz tehničkih nego iz principijelnih razloga (naručene banknote radi zamene nisu nikako stizale iz Pariza,

Praga i Zagreba), ukazala se bila potreba za tehnički savršenijom oznakom krune koja se ne bi mogla lako falsifikovati. U tom cilju bilo je izvršeno lepljenje naročitih markica na ispravno žigosane novčanice od 1000, 100, 50, 20 i 10 kruna (novčanice od 2 i 1 krune bile su izuzete od markiranja). Tom prilikom, po ugledu na Čehoslovačku, bilo je zadržano po 20% od vrednosti svake novčanice. Na zadržanu sumu izdavane su priznanice, koje su docnije bile primane za isplatu dužne poreze državi. Markiranje je počelo 26. novembra 1919., a završeno je 11. januara 1920. godine. Ukupna suma markiranih kruna iznela je 5.686,606.730 ili za 363,606.730. — kruna više nego što je žigosano, što znači da se — ne računajući novčanice od 2 i 1 krune — za toliki iznos povećao ukupan optičaj kruna unošenjem sa strane i falsifikovanjem žigova.

Markiranje ispravno žigosanih austrougarskih kruna, kao što smo naveli, izvršeno je od 26. 11. 1919. do 11. 1. 1920. godine. Cene su takođe date u dinarima za prva četiri kvaliteta, u zavisnosti od kvaliteta žiga i kvaliteta novčanice. Markirane su samo novčanice od 10, 20, 50, 100 i 1000 kruna.

Kat. br.	Datum — godina izdanja	Apoen	K v a l i t e t			
			IV Presavijena	III Normalno presavijena	II Blago presavijena	I Nepresavijena
15.	31. 3. 1900.	10 kruna	R	R	R	R
16.	31. 3. 1900.	20 kruna	R	R	R	R
17.	2. 1. 1902.	50 kruna	50—60	60—70	70—90	90—120
18.	2. 1. 1902.	1000 kruna	20—30	30—40	40—50	50—60
19.	2. 1. 1904.	10 kruna	8—10	10—15	15—20	20—25
20.	2. 1. 1907.	20 kruna	20—30	30—40	40—50	50—70
21.	2. 1. 1910.	100 kruna	8—10	10—15	15—20	20—25
22.	2. 1. 1912.	100 kruna	8—10	10—15	15—20	20—25
23.	2. 1. 1913.	20 kruna	8—10	10—15	15—20	20—25
23a.	2. 1. 1913. (II izdanje)	20 kruna	8—10	10—15	15—20	20—25
24.	2. 1. 1914.	50 kruna	8—10	10—15	15—20	20—25
25.	2. 1. 1915.	10 kruna	8—10	10—15	15—20	20—25

C. ŽIGOSANJE BUGARSKOG LEVA

U isto vreme, bugarskog novca bilo je u našoj zemlji u optičaju oko 50 miliona leva, koji je takođe žigosan. Neophodno je napomenuti da na bugarskim novčanicama nije odštampan datum i godina izdanja. Međutim, na osnovu izdatih kataloga papirnog novca svih zemalja od Alberta Pika, radi lakšeg raspoznavanja pojedinih izdanja daćemo njihove osnovne karakteristike. Žigosani su sledeći apoeni:

Kat. br.	Datum — godina izdanja	Apoen	Plativa donosiocu	K v a l i t e t			
				IV Presavijena	III Normalno presavijena	II Blago presavijena	I Nepresavijena
26.	1879. (format vertikalalan)	5 leva	u srebru	10—15	15—20	20—30	30—40
27.	„	10 leva	„	10—15	15—20	20—30	30—40
28.	„	20 leva	„	20—30	30—40	40—50	50—60
29.	„	50 leva	„	50—100	100—150	150—200	200—250
30.	„	100 leva	„	200—300	300—400	400—500	500—600
31.	„	500 leva	„	R	R	R	R
32.	1885. (format vertikalalan)	5 leva	u zlatu	10—15	15—20	20—30	30—40
33.	„	10 leva	„	10—15	15—20	20—30	30—40
34.	1885. (format horizontalalan)	20 leva	„	20—30	30—40	40—50	50—60
35.	„	50 leva	„	30—40	40—50	50—60	60—80
36.	„	100 leva	„	50—100	100—120	120—150	150—170

37.	„	500 leva	„	R	R	R	R	
38.	1909.	(format						
39.	1916.	(format						
		horizontalan)	5 leva	u srebru	10—15	15—20	20—30	30—40
40.	„		2 leva	„	8—10	10—12	12—15	15—20
41.	1916.	(format						
		vertikalan)	5 leva	u srebru	10—15	15—18	18—20	20—25
42.	„		10 leva	„	10—15	15—18	18—20	20—25
43.	1916.	(format						
		horizontalan)	20 leva	u zlatu	15—20	20—25	25—30	30—40
44.	„		50 leva	„	20—30	30—40	40—50	50—60
45.	„		100 leva	„	30—50	50—60	60—70	70—90
46.	1917.	(format						
		horizontalan)	5 leva	u srebru	10—15	15—18	18—20	20—25
47.	„		10 leva	u zlatu	10—15	15—18	18—20	20—25
48.	„		20 leva	„	15—20	20—25	25—30	30—40
49.	„		50 leva	„	20—30	30—40	40—50	50—60
50.	„		100 leva	„	30—50	50—60	60—70	70—90

D. ŽIGOSANJE NEMAČKIH MARAKA

Usled male količine nemačkih maraka, koje su na našoj teritoriji bile u opticaju u toku Prvog svetskog rata, žigosani komadi ovih novčanica dosta su retki. Navodimo do sada poznate nam apoenene nemačkih maraka koji su žigosani:

51.	19. 2. 1914.	20 maraka	—	30—40	40—50	50—60	60—70
52.	5. 8. 1914.	5 maraka	—	20—25	25—30	30—35	35—50
53.	5. 8. 1914.	20 maraka	—	30—40	40—50	50—60	60—70
54.	5. 8. 1914.	50 maraka	—	50—60	60—70	70—80	80—100
55.	12. 8. 1914.	1 marka	—	15—20	20—25	25—30	30—40
56.	12. 8. 1914.	2 marke	—	15—20	20—25	25—30	30—40
57.	1. 8. 1917.	5 maraka	—	20—25	25—30	30—35	35—50
58.	20. 2. 1918.	20 maraka	—	30—40	40—50	50—60	60—70

E. ŽIGOSANJE AUSTROUGARSKOG IZDANJA CRNOGORSKIH PERPERA

Austrougarsko izdanje novčanica crnogorskih perpera iznosio je ukupno oko 25 miliona perpera. Žigosani komadi ovih novčanica dosta se retko nalaze. Žigosani su svi apoeni ovog izdanja, i to:

Kat. br.	Datum — godina izdanja	Apoen	K v a l i t e t			
			IV	III	II	I
59.	5. 7. 1917.	1 perper	R	R	R	R
60.	„	2 perpera	R	R	R	R
61.	„	5 perpera	R	R	R	R
62.	1. 6. 1917.	10 perpera	R	R	R	R
63.	20. 11. 1917.	20 perpera	R	R	R	R
64.	„	50 perpera	R	R	RR	RR
65.	„	100 perpera	R	R	RR	RR

Neophodno je napomenuti da je prilikom vršenja žigosanja od strane pojedinih organa bilo grešaka, tako da se nalaze i pojedine novčanice zemalja čije žigosanje nije trebalo vršiti prema izdatoj naredbi o vršenju žigosanja »neprijateljskog novca«. Poznate su nam na primer žigosane novčanice italijanskih lira i francuskih franaka. Ove vrste žigosanih novčanica smatraju se greškom, jer se u konkretnom slučaju ne radi o novcu »neprijateljskih zemalja«. Prema tome, na našoj teritoriji žigosanjem je bio obuhvaćen novac neprijateljskih zemalja: Austrougarske — kruna i crnogorski perper, Bugarske — lev i Nemačke — marka.

REDOVNI SASTANCI FILATELISTA

ODRŽAVAJU SE SVAKOG ČETVRTKA OD 16—20 ČASOVA I SVAKE NEDELJE OD 9—14 ČASOVA U PROSTORIJAMA HOTELA »METROPOL« U BEOGRADU, BULEVAR REVOLUCIJE 69

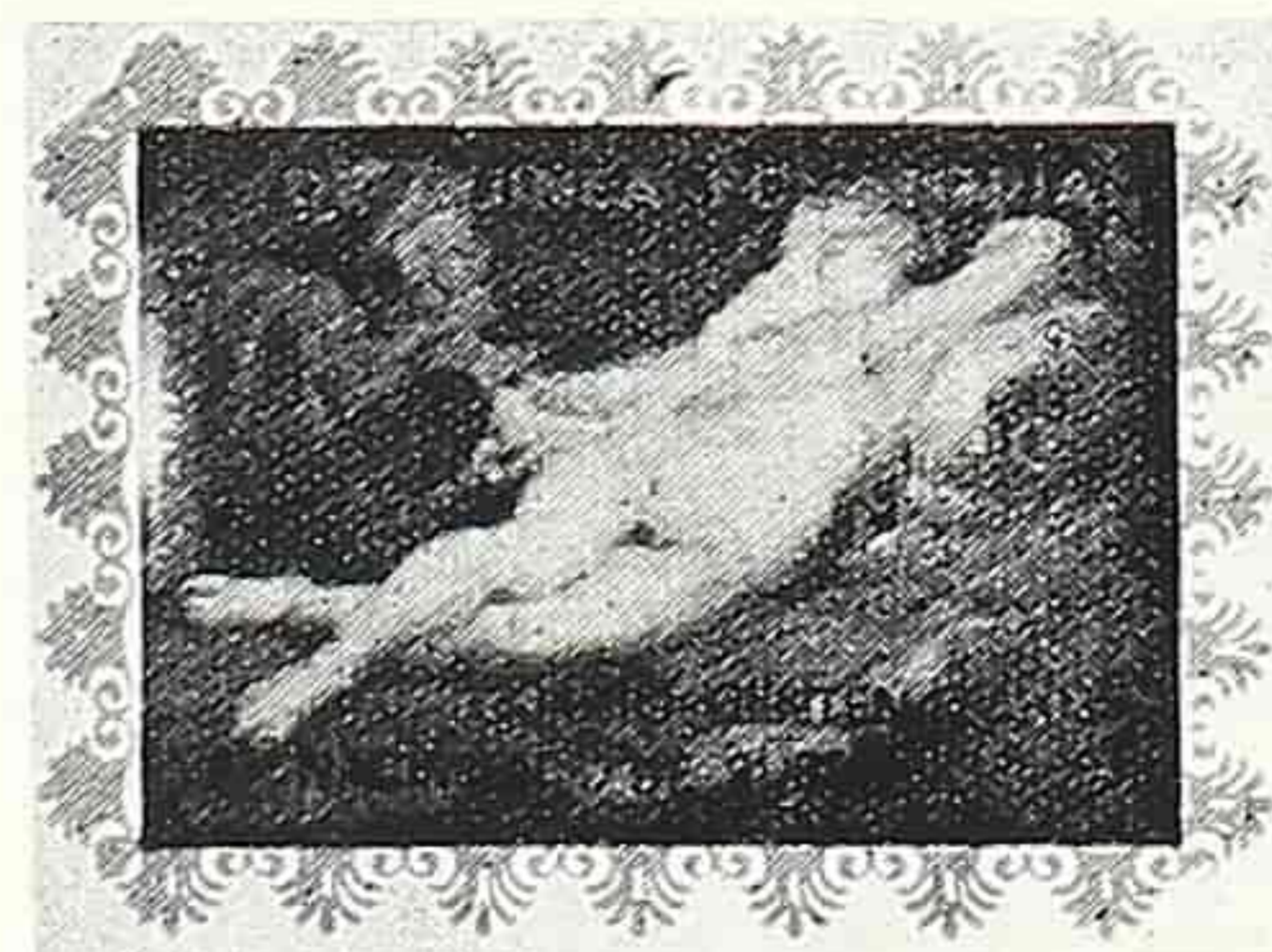
NA OVIM SASTANCIMA STALNO SU DEŽURNI ČLANOVI BEOGRADSKIH DRUŠTAVA »VRAČAR«, »SAVA«, »BEOGRAD« I DRUGI, KOD KOJIH MOŽETE DOBITI SVA NAŠA NOVA IZDANJA MARAKA KAO I SVE OSTALE INFORMACIJE U VEZI FILATELIJE.

OVE SASTANKE POSETILO JE U TOKU 1976. GODINE PREKO 25.000 POSETILACA — FILATELISTA I MOGU SE SMATRATI NAJPOSEĆENIJIM SASTANCIMA FILATELISTA U OVOM DELU EVROPE.

U TOKU SASTANKA, VRLO LJUBAZNO OSOBLJE HOTELA »METROPOL« NASTOJI DA SE SVI POSETIOCI UGODNO OSEĆAJU.

1976. GUINEA ECVATORIAL: NUDES

3 values + 3 blocs used
(Yvet № 72)

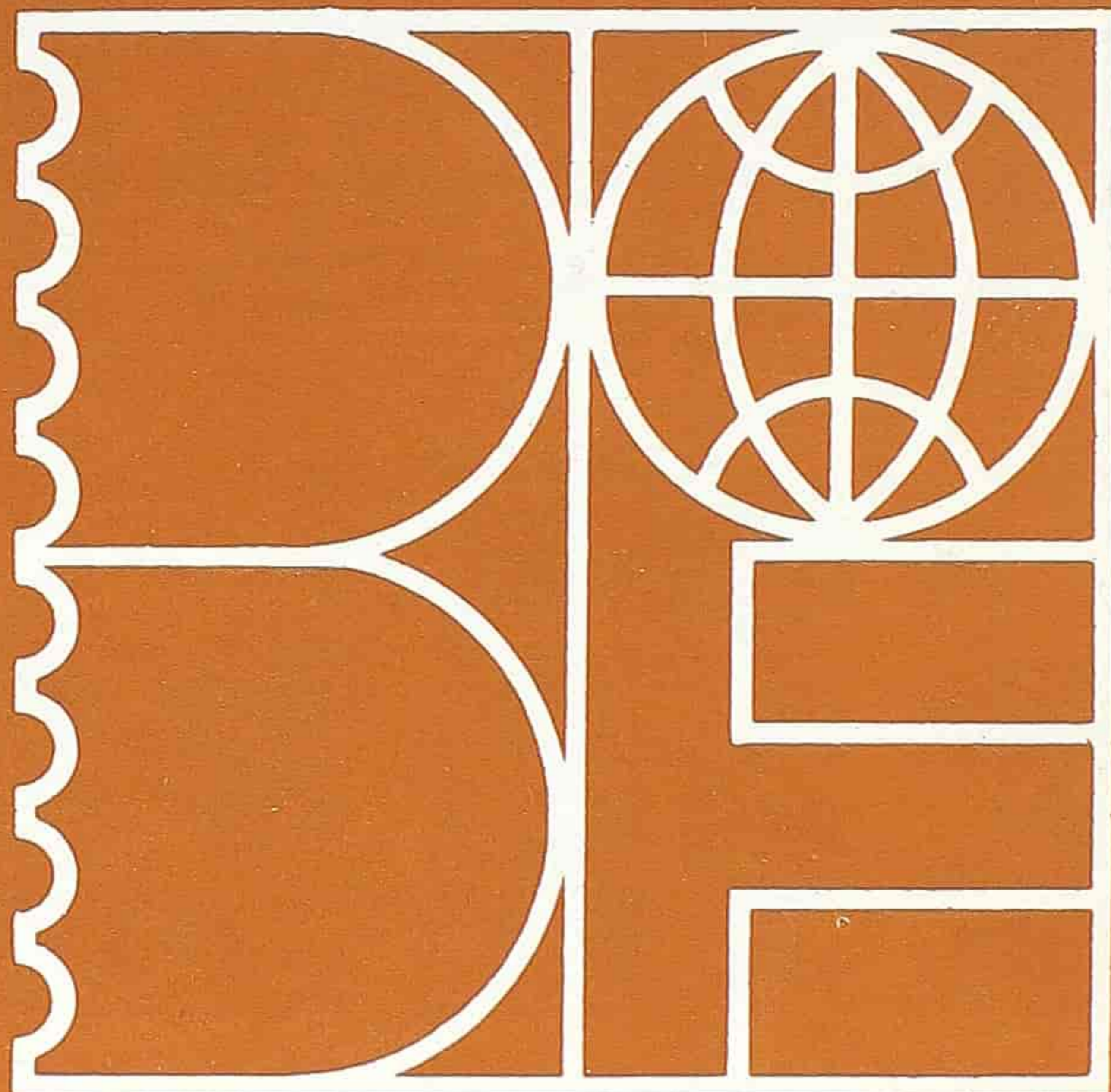

WE GIVE IN CHANGE OF COMPLETE MINT SETS
OF EAST EUROPE

Special prices for 100 and 1000 sets correspondence:
English, French, German, Italian

ROBERTO PAVONE, P. O. BOX 1068,
NAPOLI VOMERO LITALY

BALKANFILA-6

BEOGRAD-77